

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών
«Παγκόσμιες Προκλήσεις και Συστήματα Αναλύσεων»

Διαχείριση Κινδύνων στην εξωτερική πολιτική της Ελλάδας
Μελέτη περίπτωσης: Ελλάδα-Τουρκία 1987 με το πλαίσιο IRGC

Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία

Σοφία Σαρέλα

Τριμελής Επιτροπή:

Επίκουρος Καθηγητής Ε. Τ. Φακιολάς
Αναπληρωτής Καθηγητής Ν. Σ. Κουτσούκης
Αναπληρωτής Καθηγητής Ν. Τζιφάκης

Τελική έκδοση

Κόρινθος, 2017

UNIVERSITY OF THE PELOPONNESE
SCHOOL OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCE
DEPARTMENT OF POLITICAL SCIENCES & INTERNATIONAL RELATIONS

Master of Arts in
“Global Risks and Analytics”

Risk Management in foreign policy of Greece
Case study: Greece-Turkey 1987 in the IRGC framework

Master's Dissertation

Sarela Sofia

Supervisors:

Assistant Professor E. T. Fakiolas

Associate Professor N. S. Koutsoukis

Associate Professor N. Tzifakis

Final Version

Corinth, 2017

Φύλλο αξιολόγησης

Η διπλωματική εργασία με τίτλο «Διαχείριση Κινδύνων στην εξωτερική πολιτική της Ελλάδας. Μελέτη περίπτωσης: Ελλάδα-Τουρκία 1987 με το πλαίσιο IRGC» από την Σοφία Σαρέλα αξιολογήθηκε από την τριμελή επιτροπή, τόσο ως προς την ποιότητα του κειμένου, όσο και ως προς την ποιότητα της προφορικής παρουσίασης και υπεράσπισης της διπλωματικής εργασίας ενώπιον ακροατηρίου.

Η διαδικασία αξιολόγησης της διπλωματικής εργασίας ολοκληρώθηκε την 06 / 11 / 2017 με γενική επίδοση: 8,15

- Καλώς
- Λίαν Καλώς
- Άριστα

Τα μέλη της τριμελούς επιτροπής:

Επίκουρος Καθηγητής Ε. Τ. Φακιολάς

Αναπληρωτής Καθηγητής Ν. Σ. Κουτσούκης

Αναπληρωτής Καθηγητής Ν. Τζιφάκης

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στη παρούσα μεταπτυχιακή έρευνα θα γίνει μια προσέγγιση της ελληνοτουρκικής κρίσης που έλαβε χώρα το Μάρτιο του 1987 υπό το πρίσμα του πλαισίου IRGC.

Οι ελληνοτουρκικές σχέσεις αποτελούν για χρόνια σημαντικό πυρήνα της ελληνικής πολιτικής της χώρας. Συχνά, οι Έλληνες χειριστές καλούνται να λάβουν σημαντικές αποφάσεις και να οργανώσουν στρατηγικές για να αντιμετωπίσουν κρίσεις και προκλήσεις από τη Τουρκία. Ακόμα και σήμερα, οι προκλήσεις είναι καθημερινό φαινόμενο που οφείλει να αντιμετωπιστεί με τα καλύτερα μέσα.

Θα γίνει προσπάθεια να εξεταστεί κατά πόσον τα Πρότυπα διαχείρισης και αξιολόγησης κινδύνων, όπως το IRGC, μπορούν να φανούν χρήσιμα εργαλεία στην εξωτερική-αμυντική πολιτική της χώρας. Τέλος, βάσει της έρευνας θα καταλήξουμε πως η Τουρκία αποτελούσε την εποχή εκείνη «απειλή» για την Ελλάδα.

ABSTRACT

In this postgraduate research an approach will be taken of the Greek-Turkish crisis that took place in March 1987 in the light of the IRGC framework.

Greek-Turkish relations have been an important core of Greek country policy for years. Often, Greek pilots are called upon to take important decisions and organize strategies to face crises and challenges from Turkey. Even today, challenges are a day – to – day phenomenon that needs to be tackled with the best possible means.

An attempt will be made to examine whether Risk Management and Risk Assessment such as the IRGC framework, can be useful tools in the country's foreign-defense policy. Finally, based on the investigation we will end up that Turkey was at the time «threat» to Greece.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Τις μέρες αυτές που ολοκληρώνεται ο κύκλος των σπουδών μου στο μεταπτυχιακό πρόγραμμα «Παγκόσμιες Προκλήσεις και Συστήματα Αναλύσεων» θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά το Τμήμα Πολιτικών Επιστημών και Διεθνών Σχέσεων Κορίνθου. Με την εκπόνηση της διπλωματικής μου εργασίας μου δόθηκε η ευκαιρία να μελετήσω πάνω σε ένα θέμα που με ενδιέφερε από τα πρώτα κιόλας χρόνια των σπουδών μου, τις ελληνοτουρκικές σχέσεις. Είμαι πολύ χαρούμενη που κατάφερα να το συνδυάσω με το Risk Management που διδάχθηκα στο μεταπτυχιακό και που ήταν το κίνητρο για να επιλέξω αυτό το μεταπτυχιακό πρόγραμμα.

Θα ήθελα να εκφράσω τις ευχαριστίες μου στους καθηγητές μου που είχα τη τύχη να συνεργαστώ μαζί τους και στο Προπτυχιακό και στο Μεταπτυχιακό κομμάτι των σπουδών μου. Τους ευχαριστώ που με ενέπνευσαν, για τις γνώσεις και τα εφόδια που πήρα σαν φοιτήτρια στο τμήμα αυτό.

Πιο συγκεκριμένα θέλω να εκφράσω τις θερμές μου ευχαριστίες για τη συμβολή του σε αυτή την εργασία, τις γνώσεις και την άποψη συνεργασία που είχα μαζί του τον επιβλέποντα καθηγητή μου Ε.Φακιολά. Επίσης, ευχαριστώ θερμά τον καθηγητή μου Ν.Σ.Κουτσούκη για την επίσης σημαντική συμβολή του στην εκπόνηση της έρευνας αυτής.

Τέλος, ευχαριστώ τους γονείς μου για τη στήριξη τους και όλα όσα μου πρόσφεραν όλα αυτά τα χρόνια των σπουδών μου.

Σεπτέμβριος, 2017

Σοφία Σαρέλα

Περιεχόμενα

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	IV
ABSTRACT	V
ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	VI
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ	VIII
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ	VIII
1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ	1
2. Το Ιστορικό Υπόβαθρο της κρίσης.....	4
2.1 Η Κρίση του '89	5
3. ΠΛΑΙΣΙΟ IRGC	9
3.1 Ανάλυση της Διαχείριση της Κρίσης.....	11
3.1.1 Προ-εκτίμηση Κινδύνου	11
3.1.2 Αποτίμηση Απειλής.....	16
3.1.3 Κρίση Ανοχής και Αποδοχής της Απειλής	20
3.1.4 Διαχείριση Απειλής.....	22
3.1.5 Επικοινωνία της Απειλής.....	26
4. Βασικά Σημεία ανάλυσης του πλαισίου IRGC	28
5. Συμπεράσματα.....	31
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΗΓΩΝ.....	35

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1 Στάδια Προ-εκτίμησης IRGC-Κρίση 1987	15
Πίνακας 2 Στάδιο Αποτίμησης IRGC-Κρίση 1987	19
Πίνακας 3 Στάδιο Κρίσης Επιπέδων Ανοχής κ Αποδοχής IRGC-Κρίση 1987	22
Πίνακας 4 Διαχείριση Απειλής IRGC-Κρίση 1987	26

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ

Εικόνα 1 Το πλαίσιο IRGC.....	11
-------------------------------	----

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οι ελληνοτουρκικές σχέσεις έχουν αποτελέσει μείζον ζήτημα της εξωτερικής και αμυντικής πολιτικής της Ελλάδας για πολλές δεκαετίες. Ελλάδα και Τουρκία έχουν καταστεί από τη γεωγραφία γείτονες με κοινά οικονομικά και πολιτικά συμφέροντα στη θάλασσα του Αιγαίου (Νταβούτογλου,2010). Τα συμφέροντα αυτά σε συνδυασμό με την εισβολή στη Κύπρο το 1974, είναι οι λόγοι που επί χρόνια υπάρχουν άλυτες διαφορές και συγκρούσεις μεταξύ των δύο χωρών. (Ηρακλείδης,2007)

Οι διαφορές αφορούν, κυρίως, την επέκταση της αιγιαλίτιδας ζώνης της Ελλάδας, το θέμα των χωρικών και εναέριων ορίων, την αποστρατικοποίηση των ελληνικών ανατολικών νήσων, το ζήτημα των μειονοτήτων σε Θράκη και Τουρκία και πιο σημαντικά από όλα στα κυριαρχικά δικαιώματα στην υφαλοκρηπίδα του Αιγαίου και το Κυπριακό(Ibid). Διαφορές που δεν επιλύονται εύκολα διότι στις διεθνείς σχέσεις είναι πολύ σημαντική η ισχύς ενός κράτους(Κόλλιας,2000,σελ.182).

Με τη Συνθήκη της Λωζάννης, σε μια προσπάθεια για εξισορρόπηση των σχέσεων μεταξύ των δύο χωρών, τέθηκαν οι βάσεις για σχέσεις συνεργασίας και αμοιβαίας εμπιστοσύνης (MFA). Την επαύριο του τέλους του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου και της έναρξης του Ψυχρού Πολέμου βρέθηκαν στο ίδιο στρατόπεδο συμπορευόμενες με τις ΗΠΑ και τη Δύση (Καζαμιάς,2012) Όταν η Κύπρος απέκτησε την ανεξαρτησία της ωστόσο, οι σχέσεις μεταξύ των δύο χωρών άρχισαν να επιδεινώνονται¹. Η Ελλάδα ανέπτυξε έντονη αίσθηση φόβου και καχυποψίας απέναντι της Τουρκίας. Η τουρκική εισβολή στο βόρειο τμήμα της Κύπρου τον Ιούλιο-Αύγουστο του 1974 μετέτρεψε αυτή την αίσθηση σε βαθιά ριζωμένη έχθρα για την επεκτατική Τουρκία που συνεχίζει μέχρι και σήμερα (Χατζηαντωνίου,2007).

Η Τουρκία από το 1970 και έπειτα έχει ξεκινήσει μια εκστρατεία κατά της Ελλάδας με αμφισβητήσεις πάνω στα εθνικά κυριαρχικά δικαιώματα της χώρας, όπως αυτά έχουν οριστεί με Διεθνείς Συνθήκες (MFA). Ουσιαστικά αμφισβητεί το παρών status quo και απειλή με πόλεμο (casus belli) αν η Ελλάδα διεκδικήσει όσα της ανήκουν βάσει διεθνών κανόνων (όπως

¹ Η ομαλοποίηση των σχέσεων των δύο χωρών από 1930-1954 οφείλεται στη Συμφωνία Βενιζέλου-Κεμάλ , που υπογράφηκε στην Άγκυρα το 1930. Η προσέγγιση των δύο ηγετών οφείλεται στο σεβασμό του εδαφικού status quo και ο κοινός φόβος για την Ιταλία του Μουσολίνι., βλέπε Ηρακλείδης 2007,σελ 63. Οι δύο χώρες πολέμησαν επίσης στο πλευρό του ΟΗΕ στο πόλεμο της Κορέας και προσχώρησαν στο NATO το 1952 (NATO)

Η σύγκρουση στη Κύπρο κατέληξε με τουρκική προέλαση και τη κατάληψη του 37% του κυπριακού εδάφους. Με τα βίαια αποφεύχθηκε η γενικευμένη σύγκρουση., βλέπε Ηρακλείδης 2007.

η επέκταση της αιγιαλίτιδας ζώνης στα 12 ν. μ. βάσει του Δικαίου της Θάλασσας). Η Ελλάδα από την άλλη πλευρά προσπαθεί να προωθήσει τις φιλικές σχέσεις των δύο χωρών με διάλογο και με την επίλυση των διαφορών πιστή στους διεθνείς θεσμούς (Ibid). Ακόμα και έτσι όμως, οι αμυντικές δαπάνες για στρατιωτικό εξοπλισμό αποτελούν μέρος της πραγματικότητας της Ελλάδας και φανερώσουν πως έχει σκοπό να προστατεύσει τα εθνικά κυριαρχικά της δικαιώματα με οποιοδήποτε τρόπο (Κόλλιας,2000).

Οι δύο χώρες έχουν βρεθεί πολύ κοντά σε ένοπλες συγκρούσεις. Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν η κρίση του Μάρτη του 1987 και η κρίση των Ιμίων το 1996 (MFA). Οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής και λήψης αποφάσεων έχουν κληθεί πολλές φορές να πάρουν σημαντικές αποφάσεις για την ασφάλεια, την ισχύ και το εθνικό συμφέρον της χώρας που αποτελούν ζητήματα υψίστης σημασίας ενός κράτους (Steans & Pettiford,2001). Οι κρίσεις αυτές σε συνδυασμό με τις έως σήμερα άλλες διαφορές που αναφέρθηκαν παραπάνω καταδεικνύουν τις πολιτικές πράξεις της Τουρκίας αναπόσπαστο και σημαντικό ζήτημα της εξωτερικής πολιτικής της χώρας που πρέπει να αντιμετωπιστεί με σύνεση.

Κάθε κράτος είναι υποχρεωμένο να προστατεύσει τα εθνικά κυριαρχικά του δικαιώματα. Έτσι και η Ελλάδα οφείλει να έχει μια ανταγωνιστική και οργανωμένη πολιτική/στρατηγική απέναντι στη γείτονα χώρα συνδυάζοντας πολλά μέσα για την επίτευξη του στόχου αυτού. Ένα από αυτά τα μέσα είναι και το Risk Management, η διαχείριση κινδύνων δηλαδή, που αποτελεί ταχύτατα αυξανόμενο κλάδο στις σύγχρονες επιστήμες (Borge,2008). Έχει ήδη αποδειχθεί πόσο χρήσιμα έχουν φανεί τα Πρότυπα Διαχείρισης Κινδύνων στη διαχείριση εταιριών, οργανισμών και πολιτικών κρίσεων ακόμα. Μέσω αυτής της διαδικασίας γίνεται προσπάθεια αντιμετώπισης της κρίσης με το λιγότερο δυνατό κόστος για το ενδιαφερόμενο μέρος. Η διαδικασία αυτή αποτελείται από πολλά επίπεδα, ενδιαφερόμενα μέρη και λήπτες αποφάσεων.

Μέσα από αυτή την έρευνα θα γίνει προσέγγιση της κρίσης του Μάρτη του 1987 υπό το «φακό» του πλαισίου IRGC που αφορά τη διοικητική της διακινδύνευσης και βοηθά στη διαχείριση κινδύνων. Θα γίνει μια πρώτη ανάλυση της κρίσης, μέσω συλλογής πληροφοριών από τη βιβλιογραφία που διατίθεται, η οποία θα ενταχθεί σε όλα τα στάδια της διαχείρισης του IRGC (IRGC,2005). Είναι σημαντικό να τονιστεί πως η κρίση του Μάρτη του 1987 διαθέτει σοβαρά ελλείμματα σε επιστημονικά δεδομένα τα οποία φαίνονται χρήσιμα στην ανάλυση με το πλαίσιο IRGC.

Σκοπός είναι να αναδειχθεί κατά πόσον μπορεί ένα πλαίσιο διαχείρισης κινδύνων να καταστεί σημαντικό και χρήσιμο εργαλείο στην εξωτερική πολιτική της χώρας. Στοιχείο υψίστης σημασίας αν λάβει κανείς υπόψιν τις προκλήσεις που αντιμετωπίζει καθημερινά η χώρα από τη Τουρκία. Πολλές φορές όταν μια κρίση προκύπτει, μπορεί να μην υπάρχει ο κατάλληλος χρόνος για προετοιμασία καθώς και όλες οι πληροφορίες που χρειάζονται (IRGC,2005). Έχοντας ως πρώτιστη αρχή το διάλογο και την επικοινωνία σε όλα τα συμβαλλόμενα μέρη και στάδια ένα πρότυπο διαχείρισης κινδύνων μπορεί να οδηγήσει σε καλύτερη και γρηγορότερη

αντιμετώπιση της κρίσης. Σημαντικό είναι να τηρούνται όλα τα προβλεπόμενα στάδια για σωστότερη εφαρμογή του πλαισίου και καλύτερη απόδοση.

Εφαρμόζοντας το πρότυπο διαχείρισης κινδύνων που προτείνει το IRGC στη κρίση που προέκυψε μεταξύ των δύο χωρών το Μάρτιο του 1987 επιχειρείται να δοθεί ένα παράδειγμα για το πώς μπορεί ένα πλαίσιο αξιολόγησης κινδύνων να συμβάλει στην αντιμετώπιση παρόμοιων κρίσεων. Στόχος είναι να αποδειχθεί πόσο σημαντικά και αποτελεσματικά είναι τα Πρότυπα Διαχείρισης Κινδύνων και πως μπορούν να αξιοποιηθούν ενεργά στην εξωτερική πολιτική της χώρας καθώς και πως μπορεί ο συνδυασμός αυτός να αποβεί κερδοφόρος για τη χώρα και τις προκλήσεις που αντιμετωπίζει. Η έρευνα καταλήγει στη διαπίστωση πως πράγματι είναι χρήσιμη η αξιοποίηση τέτοιων εργαλείων, όπως το IRGC και τα Πρότυπα Διαχείρισης Κινδύνων γενικά, στη πολιτική μίας χώρας.

Τέλος, μέσα από την συνεχή διαδικασία που επιβάλλει το πρότυπο IRGC που θα εξεταστεί και του υλικού που έχει συγκεντρωθεί θα καταλήξουμε πως εκείνη την εποχή η Τουρκία αποτελούσε για την Ελλάδα «απειλή». Ξεπερνώντας τις προκαταλήψεις, τους φόβους και τις ανησυχίες απέναντι στον «εξ' ανατολών» γείτονα να προσδιοριστεί τί πραγματικά αποτελεί και πότε και πώς η χώρα πρέπει να αποζητά μόνο τις θετικές εκβάσεις προς όφελος της και την εξομάλυνση των σχέσεων των δύο χωρών. Με μια ισχυρή οικονομία, τεχνολογία και στρατηγική και με τη βοήθεια του Risk Management είναι πολύ πιθανή μια τέτοια εξέλιξη.

2. Το Ιστορικό Υπόβαθρο της κρίσης

Η ελληνοτουρκική κρίση του Μάρτη του 1987 αποτελεί προϊόν μακροχρόνιας έχθρας των δύο χωρών πάνω σε άλυτες διαφορές στο Αιγαίο με σημαντικότερη την υφαλοκρηπίδα του. Η αντιπαράθεση αυτή οδήγησε σε κλιμάκωση τον Ιούλιο του 1975 και το Μάρτιο του 1987 με αφορμή την υφαλοκρηπίδα.

Η όξυνση της διαφοράς μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας για την υφαλοκρηπίδα στο Αιγαίο εμφανίστηκε πρώτη φορά το 1975. Νωρίτερα, το Νοέμβριο-Δεκέμβριο του 1974, η Ελλάδα είχε καταλήξει πως η καλύτερη λύση για την επίλυση του θέματος της υφαλοκρηπίδας ήταν η παραπομπή του στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης (Ηρακλείδης, 2007, σελ.90). Η Τουρκία με πρωθυπουργό τον κ. Ντεμιρέλ επέμενε στην πρόταση για επίλυση με διμερείς διαπραγματεύσεις, που θα οδηγούσαν σε συμφωνία για την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας τις δύο χώρες (Ηρακλείδης, 2007, σελ.92). Η διαφορά αυτή ως προς την επίλυση της διαφωνίας αποτελεί για χρόνια «αγκάθι» στην επίλυση των θεμάτων στο Αιγαίο (MFA). Παρά τις διαφορές τους Καραμανλής και Ντεμιρέλ κατέληξαν σε σύναψη συνυποσχετικού το οποίο κατέληξε στο Κοινό Ανακοινωθέν των Βρυξελλών (Σαζανίδης, 1979, σελ.257). Βάσει αυτού τα δύο μέρη δεσμεύονταν να επιλύσουν τις διαφορές τους ειρηνικά με διαπραγματεύσεις, εξαιρουμένης της οριοθέτησης της υφαλοκρηπίδας η οποία θα παραπεμπόταν στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης (Ibid).

Παρά τη σύναψη του συνυποσχετικού η κρίση δεν άργησε να εμφανιστεί. Η Τουρκία αποφάσισε το ερευνητικό σκάφος Σισμικ1 να αποπλεύσει 21 Ιουλίου του 1976 και να παραβιάσει την υφαλοκρηπίδα που υπάγεται στην ελληνική επικράτεια. Ο Καραμανλής για να αποφύγει την ένοπλη σύγκρουση επιλέγει να προσφύγει στο Συμβούλιο Ασφαλείας και το Διεθνές Δικαστήριο για την επίλυση του θέματος και την λήψη προσωρινών μέτρων με στόχο να παγώσει τη διαφορά όσα θα διαρκούσε η εκκρεμοδικία στο Δικαστήριο (Ροζάκης, 1989, σελ.29). Η κρίση κατέληξε με απόφαση του Συμβουλίου Ασφαλείας, το οποίο συνέστησε στις δύο κυβερνήσεις να αποφύγουν ενέργειες που θα προκαλέσουν την επιδείνωση της κατάστασης (Σαζανίδης, 1979, σελ.316-317). Επίσης, τόνισε την ειρηνική επίλυση της διαφοράς, ειδικά με διμερείς διαπραγματεύσεις χωρίς να ορίζει υπαίτια τη Τουρκία για τη κρίση και κάνοντας τέλος, μνεία στο Δικαστήριο της Χάγης ως αρμόδιο όργανο για τέτοιου είδους διαφορές (Ibid). Το Διεθνές Δικαστήριο απέρριψε βάσει αυτών την αίτηση για λήψη προσωρινών μέτρων της ελληνικής κυβέρνησης, με βασικό κριτήριο πως δεν ευσταθούν οι ελληνικοί ισχυρισμοί για ανεπανόρθωτη ζημιά των ελληνικών κυριαρχικών δικαιωμάτων (Ροζάκης, 1979, σελ.225-230).

Ύστερα από τη κρίση του 1976 οι δύο χώρες προχώρησαν σε συνομιλίες για τη διευθέτηση των διαφορών τους παράγωγο των οποίων αποτελεί το Πρωτόκολλο της Βέρνης. Πρόκειται για διαδικαστική συμφωνία (υπεγράφη 11 Νοεμβρίου του 1976) που ορίζει ποια διαδικασία θα ακολουθήσουν τα δύο μέρη κατά τη διάρκεια της διαπραγματεύσεως για την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας (Τζούνης,1988). Οι παράγραφοι 6 και 7 του Πρακτικού έχουν ιδιαίτερη σημασία (και μετέπειτα για τη κρίση του 1987) και ορίζουν τα δύο μέρη να απέχουν από οποιαδήποτε πρωτοβουλία ή πράξη σχετικά με την επίμαχη υφαλοκρηπίδα και να απέχουν από οποιαδήποτε κίνηση μειώνει το κύρος του εταίρου (Σαζανίδης,1979,σελ.336-337). Το Πρακτικό της Βέρνης δεν βοήθησε ιδιαίτερα τις δύο χώρες οι οποίες ενέμεναν στις αρχικές τους θέσεις για τον τρόπο επίλυσης της διαφοράς. Η εμμονή αυτή, της μεν Ελλάδος στην επίλυση μέσω του Διεθνούς Δικαστηρίου και της Τουρκίας σε διμερείς διαπραγματεύσεις, καθώς και οι διαφορετικές ερμηνείες του Πρακτικού οδήγησαν στην νέα κρίση του Μάρτη του 1987.

2.1 Η Κρίση του '89

Στην Ελλάδα η νέα κυβέρνηση ΠΑΣΟΚ με Πρωθυπουργό τον Α.Παπανδρέου (η οποία εξελέγη Οκτώβρη του 1981) άλλαξε την έως τότε πολιτική στάση απέναντι στη Τουρκία. Διεκόπη κάθε ελληνοτουρκικός διάλογος και όλες οι προβλεπόμενες ελληνοτουρκικές διπλωματικές επαφές, ξεκινώντας μια περίοδο «ψυχρού πολέμου» με την συναίνεση του ελληνικού λαού (Huliaras,1989,σελ.79-89,95-96). Ο Πρωθυπουργός κατέστησε σαφές πως το Πρακτικό της Βέρνης είναι ανενεργό καθώς θεωρούσε πως είχε παραβιαστεί από την πλευρά της Τουρκίας (Ηρακλείδης,2007). Η πολιτική αυτή συνεχίστηκε με αμφισβήτηση για τις διαφορές στο Αιγαίο και προσπάθεια να υιοθετήσει το ΝΑΤΟ απόφαση κατά την οποία θα επενέβαινε για να σώσει κράτος μέλος από επιθετική πρωτοβουλία άλλου κράτους μέλους (Meinardus,1991,σελ.159). Την περίοδο αυτή είναι σημαντική και η αλματώδης αύξηση των ελληνικών εξοπλισμών προκειμένου να έχει η χώρα υψηλή αποτρεπτική ικανότητα έναντι της Τουρκίας (Clogg,1991,σελ.19).

Από το 1985 η νέα κυβέρνηση Οζάλ έτεινε χείρα φιλίας και δείχνει θέληση να ξεκινήσουν σε ειρηνικό κλίμα οι διαπραγματεύσεις. Ως αρχή η ελληνική κυβέρνηση θέτει ως όρο την αποδοχή του παρόντος status quo από την Τουρκία και υποχώρηση των τουρκικών στρατευμάτων από τη Κύπρο (Ηρακλείδης,2007,σελ.146). Η Τουρκία απορρίπτει τους όρους συνεχίζοντας ωστόσο τη προσέγγιση για διάλογο. Σε μια πρωτοφανή για τη πολιτική του στάση ως τότε, ο Α.Παπανδρέου αναγνωρίζει την ύπαρξη νομικής διαφοράς για την υφαλοκρηπίδα του Αιγαίου και την οριοθέτησή της, δηλώνοντας όμως ότι είναι η μόνη διαφορά και θα την επιλύσει στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης (Ροζάκης,1989,σελ.31). Η πρόταση αυτή δεν έγινε δεκτή από τη τουρκική κυβέρνηση η οποία επέμεινε στις διμερείς διαπραγματεύσεις. Η αμοιβαία αυτή έλλειψη διαλόγου και εμπιστοσύνης έφτασε στο αποκορύφωμά της με τη κρίση του Μαρτίου του 1987, κατά την οποία και οι δύο χώρες ήταν πεπεισμένες για τις κακές προθέσεις του ετέρου (Ηρακλείδης,2007,σελ.148).

Η δεύτερη κατά σειρά μεγάλη κρίση στο Αιγαίο και σε ότι αφορά τις διαφορές σε αυτό, έλαβε χώρα το Μάρτιο του 1987 και παραλίγο να οδηγήσει σε ελληνοτουρκικό πόλεμο περισσότερο από αυτή του 1976 (Ηρακλείδης,2007,σελ.149).

Η επαναφορά του μείζονος θέματος της υφαλοκρηπίδας επανήλθε όταν η ελληνική κυβέρνηση παραχώρησε στη ξένη εταιρεία Denison το δικαίωμα να ξεκινήσει γεωτρήσεις στον Πρίνο της Θάσου, περιοχή με μεγάλης στρατηγικής σημασίας κοιτάσματα, η οποία δε βρισκόταν σε τμήματα υπό αμφισβήτηση (Ibid). Η Άγκυρα ξεκίνησε στο άκουσμα της είδησης απειλητικές, προειδοποιητικές δηλώσεις με κύριο επιχείρημα πως η Ελλάδα παραβιάζει το Πρακτικό της Βέρνης. Σε μια προσπάθεια να ηρεμήσουν τα πνεύματα και να αποφευχθεί οποιαδήποτε πρόκληση από πλευράς Τουρκίας, η Αθήνα αποφασίζει να ζητήσει διακοπή του ερευνητικού προγράμματος της Denison (Αδάμ,1987,σελ.11). Η πρόταση δε γίνεται δεκτή. Προσπαθώντας να μη μπει σε περαιτέρω διαμάχη με τη Τουρκία, η ελληνική κυβέρνηση προχωρά σε εξαγορά μετοχικού κεφαλαίου της εταιρείας Denison (Σολταρίδης,1988,σελ.20-21). Η κίνηση αυτή ξάφνιασε τους Έλληνες χειριστές ελληνοτουρκικών σε πολιτικό επίπεδο όπως ο Υπουργός Εξωτερικών Κάρολος Παπούλιας, ο αναπληρωτής Υπουργός Εξωτερικών Γιάννης Καψής κ.α. (Καψής,1990,σελ.41-42). Η κίνηση αυτή έγινε με απώτερο σκοπό να μπορεί η ελληνική κυβέρνηση να ελέγχει τις έρευνες και να αποφύγει αν χρειαστεί ενέργεια που θα οδηγούσε τη Τουρκία σε πρόκληση (Μαυρίδης,1996,σελ.29) Στο κλίμα ανησυχίας ο πρέσβης Akinan επιδίωξε συνάντηση με τον αναπληρωτή υπουργό Εξωτερικών Γ.Καψή κατά την οποία προσπάθησε να αποσπάσει δήλωση πως η Ελλάδα δε θα έκανε ενέργειες για εκμετάλλευση της υφαλοκρηπίδας εκτός χωρικών της υδάτων χωρίς να λαμβάνει όμως ικανοποιητική απάντηση (Καψής,1990,σελ.50-51). Ο Καψής στο όλο κλίμα πολιτικής που επικρατούσε από πλευράς της κυβέρνησης δήλωσε πως «το εάν, πού, πότε και πώς» θα γίνουν γεωτρήσεις ανήκει στη διακριτική ευχέρεια της ελληνικής κυβέρνησης (Ibid). Δυστυχώς, ελλείψει ουσιαστικού διαλόγου και επαρκών διευκρινίσεων, οι δηλώσεις αυτές οδήγησαν σε παρερμηνεία των ελληνικών προθέσεων, με το ερευνητικό σκάφος «ΠΙΡΙ ΡΕΙΣ» να βγαίνει για έρευνες στο Αιγαίο. Αξίζει να αναφερθεί πως η απόφαση αυτή οφείλεται κατά πάσα πιθανότητα στην απουσία Οζάλ για εγχείριση ανοιχτής καρδιάς στο Χιούστον, με τη στρατιωτική ηγεσία να λαμβάνει αποφάσεις (Ηρακλείδης,2007,σελ.150).

Η ελληνική κυβέρνηση χωρίς καθυστέρηση αποφασίζει να αναλάβει δράση για την προάσπιση των εθνικών κυριαρχικών της δικαιωμάτων. Με εντολή του Πρωθυπουργού Α.Παπανδρέου οι Ένοπλες δυνάμεις και το Πολεμικό Ναυτικό τίθενται σε ετοιμότητα. Ο υπουργός κ. Πάγκαλο ζητά άρση των μέτρων της Τουρκίας σε κινητή και ακίνητη περιουσία των Ελλήνων πολιτών στη Κωνσταντινούπολη προς το Συμβούλιο των Υπουργών και την Ευρωπαϊκή Επιτροπή (Σολταρίδης,1988,σελ.29). Ακολουθεί πόλεμος δηλώσεων με επιθετικό ύφος και απειλή πολέμου από τον Τούρκο Πρωθυπουργό που δείχνει αποφασισμένος να προχωρήσει σε έρευνα στο Αιγαίο. Το Πολεμικό Ναυτικό και αυτό σε ετοιμότητα παρακολουθούσε στενά το τουρκικό «ΠΙΡΙ ΡΕΙΣ» το οποίο είχε συνοδεία δύο τουρκικά πολεμικά πλοία (Ηλιάδη,2010). Στον Έβρο και τα ελληνικά νησιά του Βορειοανατολικού Αιγαίου η ανησυχία ήταν έντονη με εντολή για επαγρύπνηση και συνεχείς περιπολίες (Καψής,1990,σελ.22). Η Ελλάδα θέλησε να

καταστήσει σαφές πως δεν πρόκειται να ανεχθεί οποιαδήποτε καταπάτηση των κυριαρχικών δικαιωμάτων της και πως θα τα προστατεύσει με κάθε κόστος. Αποδέκτης των δηλώσεων αυτών ήταν η διεθνής πολιτική σκηνή της εποχής.

Την 25^η Μαρτίου του 1987 το τουρκικό Συμβούλιο αποφασίζει έξοδο του Σιςμικ το οποίο μπορεί να πραγματοποιήσει έρευνα στην υφαλοκρηπίδα. Έχοντας ορατή πλέον την απειλή πολέμου, η Ελλάδα οδηγείται σε πλήρη πολεμική ετοιμότητα. Γίνεται σύσκεψη των Γενικών Επιτελείων, Ένοπλων δυνάμεων, Ναυτικού και Αεροπορίας στα οποία ανατίθεται πλήρη ετοιμότητα (Ηλιάδη,2010). Το Σιςμικ βρίσκεται υπό συνεχή παρακολούθηση καθώς συντελείται και συνεχής ενημέρωση όλων των ενδιαφερόμενων μερών. Η εντολή είναι «εφόσον το Σιςμικ επιχειρήσει έρευνα στο βυθό να εμποδιστεί με ή χωρίς τη χρήση βίας» (Καψής,1990,σελ.67-68).

Η Ελλάδα συγχρόνως με πρωτοβουλία του Πρωθυπουργού Α.Παπανδρέου προχωρά σε δύο πολύ καίριες διπλωματικές κινήσεις. Πρώτον, κρίνοντας απαραίτητη την κινητοποίηση των ΗΠΑ αποφασίζει το κλείσιμο της αμερικανικής βάσης στη Νέα Μάκρη, σημείο υψίστης σημασίας για την Ανατολική Μεσόγειο (Μαρδάς,2013). Δεύτερον, ο υπουργός Εξωτερικών Κ.Παπούλιας απεστάλει στα Σόφια ως ένδειξη καλής γειτονίας. Ο Παπανδρέου ήθελε να περάσει το μήνυμα στις ΗΠΑ πως αν έφταναν σε πόλεμο τελικά Ελλάδα-Τουρκία ολόκληρο το νοτιοανατολικό σκέλος του NATO θα κατέρρευε και ίσως η Ελλάδα προσχωρούσε στο Σοβιετικό μπλοκ (Ibid). Τέλος, ενημέρωσε με τηλεγραφήματα ΟΗΕ, ΗΠΑ, ΕΣΣΔ και τις χώρες του Συμφώνου της Βαρσοβίας πως η Ελλάδα δεν θα ανεχτεί οποιαδήποτε πρόκληση και πως είναι έτοιμη για πόλεμο αν δε σεβαστεί η Τουρκία τα κυριαρχικά της δικαιώματα (Καψής,1990,σελ.67-68).

Κυβέρνηση, Αντιπολίτευση και ελληνικός λαός ήταν έτοιμοι και ενωμένοι για κάθε ενδεχόμενο με πίστη στις δυνατότητες των ένοπλων δυνάμεων. Στη κρίσιμη στιγμή, ο υπουργός άνευ χαρτοφυλακίου Γ.Μπούτος έχοντας πάρει την έγκριση του Πρωθυπουργού ορίζει συνάντηση με τον Τούρκο πρέσβη Akinan στην οποία και δίνονται καίριες διευκρινίσεις μέσω ουσιαστικού διαλόγου για τις παρερμηνείες που έγιναν στο παρελθόν και οδήγησαν στην επικίνδυνη αυτή κατάσταση (Ηρακλείδης,2007,σελ 151). Με την εμπλοκή του αμερικανού πρέσβη στην Αθήνα R.Keely και σε σχέση με τον Πρωθυπουργό Οζάλ του Γενικού Γραμματέα του NATO, Λόρδου Carrington, η άρση των παρερμηνειών έγινε πιο εύκολη (Vathakou,2003,σελ.16-17).

Η κρίση εκτονώθηκε με τη δήλωση του Τούρκου Πρωθυπουργού Οζάλ πως το Σιςμικ δε θα σταλεί σε αμφισβητούμενες περιοχές αν και η Ελλάδα πράξει το ίδιο (Καψής,1990,σελ.88-92). Η ελληνική κυβέρνηση αποδέχτηκε τη πρόταση και τα τουρκικά πλοία αποσύρθηκαν εντός τουρκικών χωρικών υδάτων. Ο πόλεμος είχε αποφευχθεί με την Ελλάδα να αποδεικνύει πως έχει δυνατή αποτρεπτική ικανότητα, θέληση να προασπίσει τα εθνικά κυριαρχικά δικαιώματά της, το λαό της και την επικράτειά της. Με το πέρας της κρίσης, ξεκίνησε μια νέα εποχή

συνομιλιών και διαπραγματεύσεων μεταξύ των δύο χωρών με στόχο τέτοια περιστατικά να αποφευχθούν στο μέλλον.

3. ΠΛΑΙΣΙΟ IRGC

Το Διεθνές Συμβούλιο Διαχείρισης Κινδύνων (IRGC) είναι ένας μη κερδοσκοπικός, ανεξάρτητος οργανισμός ο σκοπός του οποίου είναι να βελτιώσει την κατανόηση και τη διαχείριση αναδυόμενων συστημικών κινδύνων που ενδέχεται να έχουν σημαντικές επιπτώσεις στην υγεία και την ασφάλεια του ανθρώπου, στο περιβάλλον, την οικονομία και την κοινωνία γενικότερα (IRGC,2005,σελ.2). Το πλαίσιο IRGC ασχολείται με τη διακυβέρνηση των κινδύνων, την πληροφόρηση σχετικά με ζητήματα κινδύνων και τη δημιουργία συστάσεων/προτάσεων πολιτικής σχετικά με τη διακυβέρνηση των κινδύνων για τους φορείς λήψης αποφάσεων (IRGC,2005,σελ.2).

Τα προβλήματα κινδύνου είναι κυρίως σύνθετα, αβέβαια και συχνά διαφορούμενα. Στις περισσότερες περιπτώσεις το πλαίσιο IRGC μπορεί να βοηθήσει στη καλύτερη κατανόηση των κινδύνων και των επιστημονικών, πολιτικών, κοινωνικών και οικονομικών τους συνθηκών (IRGC,2005,σελ.2). Το IRGC παρέχει βελτιώσεις στη διαδικασία διαχείρισης κινδύνων με σκοπό την λήψη των βέλτιστων αποφάσεων από τους ειδικούς φορείς και αυξάνει την εμπιστοσύνη της κοινής γνώμης για τις διαδικασίες, τις δομές και τις αποφάσεις της διαχείρισης κινδύνου (IRGC,2005).

Για την καλύτερη κατανόηση του πλαισίου IRGC είναι αναγκαίες οι παρακάτω διευκρινίσεις:

Η διακυβέρνηση των κινδύνων αναφέρεται στις ενέργειες, τις διαδικασίες, τις παραδόσεις και τους θεσμούς με τους οποίους ασκείται η εξουσία και λαμβάνονται και εφαρμόζονται οι συλλογικές αποφάσεις. Η σωστή διακυβέρνηση αποτελείται από διαφάνεια, αποτελεσματικότητα, στρατηγική εστίαση, αποδοτικότητα, δικαιοσύνη και σεβασμό στο κράτος δικαίου. Ασχολείται με τον εντοπισμό, την αξιολόγηση, τη διαχείριση, την εκτίμηση και την επικοινωνία με στόχο να βρεθεί λύση νομικά εφικτή, ηθική και δημόσια αποδεκτή (IRGC, 2005, σελ.4).

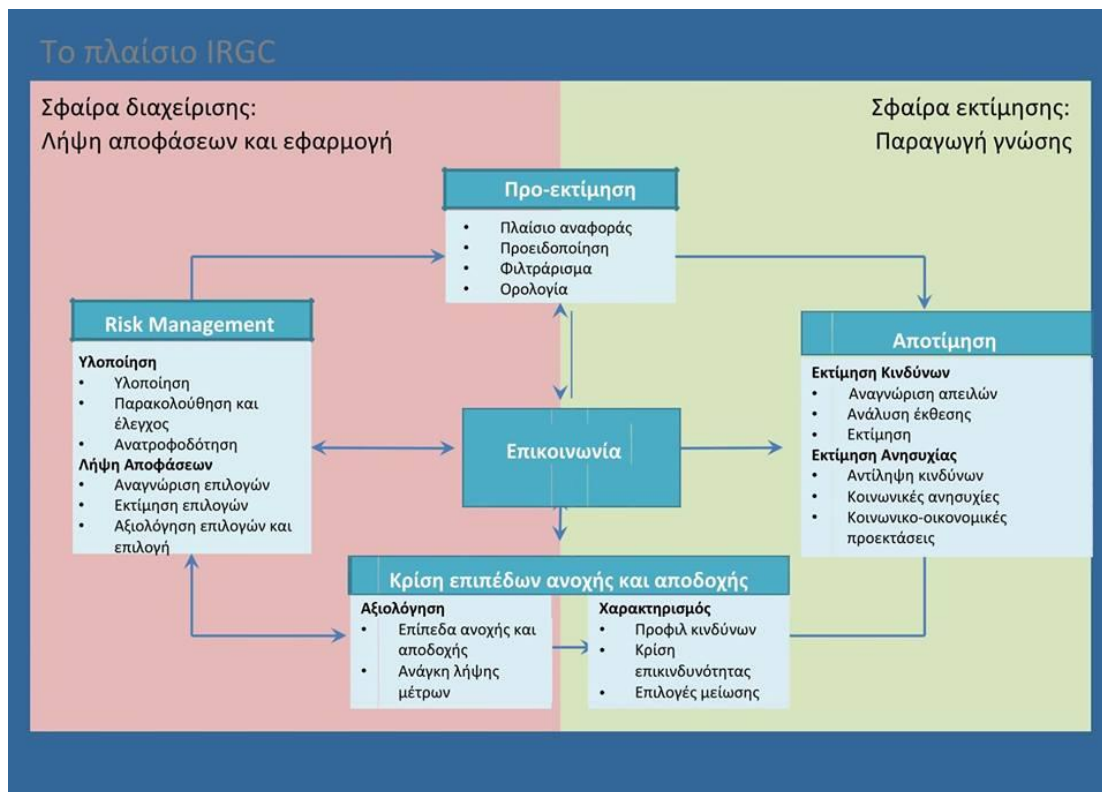
Οι συστημικοί κίνδυνοι αφορούν κινδύνους που εντάσσονται στο ευρύτερο πλαίσιο κοινωνικών και οικονομικών συνεπειών, επιδρούν σε όλη τη κοινωνία και απειλούν τη σωστή λειτουργία μιας υπηρεσίας που είναι υψίστης σημασίας για τη κοινωνία και την οικονομία γενικότερα. Απαιτείται για την αντιμετώπισή τους συνοχή δηλ. πολλαπλοί δρώντες, κανόνες, παραδοχές, διαδικασίες και μηχανισμοί. Μεταξύ αυτών οι κυβερνήσεις, η βιομηχανία, η επιστήμη και η κοινωνία των πολιτών (IRGC, 2005, σελ.4).

Σημαντικό είναι να οριστεί ο **κίνδυνος (risk)**. Το IRGC ασχολείται κυρίως με κινδύνους που έχουν αρνητική χροιά, επομένως κίνδυνος, είναι μια αβέβαιη γενικά αρνητική συνέπεια ενός γεγονότος ή μιας δραστηριότητας σε σχέση με κάτι που έχει αξία για τα ανθρώπινα όντα. Η διαχείριση των κινδύνων ασχολείται με τον εντοπισμό, την αξιολόγηση, τη διαχείριση, την εκτίμηση και την επικοινωνία των κινδύνων και πώς αυτά συλλέγουν πληροφορίες, τις αναλύουν, τις κοινοποιούν και λαμβάνουν τις διαχειριστικές αποφάσεις (IRGC,2005,σελ.4).

Η σημαντική πρόκληση που αντιμετωπίζει το πρότυπο IRGC είναι με σωστούς χειρισμούς να ελαττωθούν οι αρνητικές συνέπειες και να αυξηθούν οι θετικές εκβάσεις. Να μετατραπεί ο κίνδυνος σε ευκαιρία. Για να επιτευχθεί αυτό το IRGC δίνει ένα πλαίσιο καθοδήγησης για τους υπεύθυνους λήψης αποφάσεων και χάραξης πολιτικής οι οποίοι αντιμετωπίζουν συχνά σημαντικές ελλείψεις πληροφοριών, τη πίεση του χρόνου και αντιφατικές απόψεις. Στα προηγούμενα έρχονται να προστεθούν και οι πιέσεις από τη κοινωνία. Το πλαίσιο παρέχει πέντε στάδια που βοηθούν στη κατανόηση του κινδύνου (ακόμα και απρόβλεπτων) και στην ανάπτυξη κατάλληλων χειρισμών για την αντιμετώπισή του ακόμα και σε μικρό χρονικό διάστημα και με ελλιπή πληροφόρηση (IRGC,2005). Τα στάδια είναι:

- Η Προ-εκτίμηση του κινδύνου
- Η Αποτίμηση του κινδύνου
- Η Κρίσης ανοχής και αποδοχής του κινδύνου
- Το Risk Management (διαχείριση) του κινδύνου
- Η επικοινωνία του κινδύνου

Όλες οι φάσεις του πλαισίου πρέπει να ακολουθούνται από σαφή διαχωρισμό ευθυνών, αντικειμενικότητα, διάλογο και διαφάνεια (IRGC,2005). Συνίσταται επίσης η έγκυρη προειδοποίηση για καλύτερη απόδοση της διαχείρισης και να δοθεί ορισμός του κινδύνου και των χαρακτηριστικών του για μια ολοκληρωμένη και εμπειριστατωμένη προσέγγιση που πρεσβεύει το πλαίσιο IRGC.

Εικόνα 1 Το πλαίσιο IRGC

3.1 Ανάλυση της Διαχείριση της Κρίσης

Υπό το πρίσμα του IRGC γίνεται προσπάθεια να καταγραφούν τα βήματα που ακολουθήθηκαν κατά την περίοδο που εμφανίστηκε η κρίση του Μαρτίου του 1987 μεταξύ Ελλάδας-Τουρκίας καθώς και ο χειρισμός της όπως εξελίχθηκε από τους τότε αρμόδιους λήψεις αποφάσεων. Θα γίνει μια πρώτη προσέγγιση του συνδυασμού αυτού ώστε να εκτιμηθεί κατά πόσο η ανάλυση με το πρότυπο διακυβέρνησης των κινδύνων IRGC θα μπορούσε να είχε βοηθήσει αν υπήρχε εκείνη την περίοδο και είχε εφαρμοστεί.

3.1.1 Προ-εκτίμηση Κινδύνου

Η προσέγγιση του IRGC αρχίζει με την εκ των προτέρων αξιολόγηση του κινδύνου, που αφορά την έγκαιρη προειδοποίηση και διαμόρφωση του κινδύνου έτσι δίνεται ένας δομημένος ορισμός του προβλήματος και ο τρόπος αντιμετώπισής του (IRGC,2005,σελ.8).

Η προ-εκτίμηση διευκρινίζει τις διάφορες προοπτικές για τον κίνδυνο, καθορίζει τα ζητήματα που πρέπει να εξεταστούν και αποτελεί βάση για τη μετέπειτα αξιολόγηση και διαχείριση (IRGC,2005,σελ.8).

Το στάδιο της Προ-εκτίμησης βρίσκεται στη σφαίρα γνώσης. Μέσα από τα πρώτα στάδια γίνεται μια πρώτη προσέγγιση του κινδύνου και κατανόηση του προβλήματος (IRGC,2005).

Πριν ξεκινήσει το στάδιο της προ-εκτίμησης και συνεπώς της διακυβέρνησης του κινδύνου πρέπει να γίνει ανάγνωση της πολιτικής (Renn,2008,σελ.61). Η πολιτική υπάρχει ανεξάρτητα του πλαισίου IRGC, ειδικά σε ότι αφορά πολιτικούς κινδύνους, επηρεάζει όλο το Πλαίσιο Αναφοράς και συνεχίζει έτσι να επηρεάζει και τα υπόλοιπα στάδια. Η ανάγνωση της πολιτικής είναι ιδιαίτερα σημαντική διότι τα κράτη είναι οι κεντρικοί δρώντες του διεθνούς συστήματος. Αυτά αποφασίζουν αν κάτι θα το αναγνωρίσουν ως «κίνδυνο», δηλαδή με αβέβαιη έκβαση ή «απειλή» που αφορά σε εκδήλωση περιστατικού με αρνητικές συνέπειες. Μέσα από την ανάγνωση πολιτικής γίνεται σαφές πώς αντιλαμβάνεται το κράτος τη κατάσταση. Αναγνωρίζουν κάτι ως «σύγκρουση» ή «συνεργασία», «σταθερό» ή «αναθεωρητικό», «αδύναμο» ή «ισχυρό». Έτσι ορίζεται με σαφήνεια μια κατάσταση στην πολιτική. Σε αυτό το στάδιο και εφόσον γνωρίζουμε πως στη διεθνή πολιτική απειλή θεωρείται αυτό το οποίο θέτει σε σοβαρό κίνδυνο την επιβίωση του κράτους, πρέπει να ληφθεί υπόψιν εάν κινδυνεύει η συνολική ισχύς του κράτους, η γεωγραφική του εγγύτητα και αν αντιλαμβάνεται επιθετική δύναμη/ικανότητα και επιθετική πρόθεση.

Η πολιτική ανάγνωση της περίπτωσης που εξετάζεται μεταξύ Ελλάδας-Τουρκίας το Μάρτιο του 1987 είναι περίπλοκη. Η Τουρκία ανέκαθεν θεωρείτο απειλή για τη χώρα εξαιτίας των μνημών του παρελθόντος, του ριζωμένου καχυποπισμού και φόβου από το παρελθόν αλλά και του πρόσφατου περιστατικού με την εισβολή στη Κύπρο το '74. Η κυβέρνηση της Ελλάδας με πρωθυπουργό τον Ανδρέα Παπανδρέου από το 1981, σύμφωνα με τον Ηρακλείδη (2007), είχε διακόψει κάθε ελληνοτουρκικό διάλογο και διπλωματικές επαφές, ακολουθώντας μια πολιτική αδιαλλαξίας απέναντι στη Τουρκία. Κύριο μέλημα της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής ήταν η αντιμετώπιση της τουρκικής «απειλής» με νίκες εις βάρος της (προσπάθεια να μπλοκάρει την είσοδο της Τουρκίας στην Ε.Ε.), τακτική που έβρισκε την ελληνική κοινωνία απόλυτα σύμφωνη (Ηρακλείδης,2007). Συνεπάγεται εύκολα λοιπόν, πως ο Α.Παπανδρέου θεωρούσε τις σχέσεις Ελλάδας-Τουρκίας συγκρουσιακές και τη Τουρκία, μετά και το '74, αναθεωρητική με τις απαιτήσεις που είχε στο Αιγαίο και την υφαλοκρηπίδα. Από τη πλευρά της πολιτικής, θεωρώντας τη Τουρκία αναθεωρητική και εάν ληφθεί υπόψη και ο αλματώδης αμυντικός εξοπλισμός της χώρας αλλά και από τη πλευρά της Τουρκίας τη περίοδο εκείνη, η Τουρκία είναι και κράτος με σημαντική ισχύ (Κόλλιας,2000). Οι αμυντικές δαπάνες της χώρας είχαν ως στόχο την διαφύλαξη και προστασία της ισχύος της, της εγγυτητάς της και της αύξησης της επιθετικής της ικανότητας. Στόχος επομένως, ήταν να αποκτήσει σοβαρή αποτρεπτική ικανότητα (Clogg,1991). Είναι σαφές πως η πολιτική στάση της κυβέρνησης της Ελλάδας σε συνδυασμό με τις μνήμες του παρελθόντος και τις διεκδικήσεις στο Αιγαίο σε εκκρεμότητα, θέτουν εξαρχής καχυποψία για απειλή οποιασδήποτε κίνησης της Τουρκίας.

Το στάδιο της Προ-εκτίμησης περιλαμβάνει τέσσερα στάδια: το Πλαίσιο αναφοράς, την Προειδοποίηση, το Φιλτράρισμα και την Ορολογία (Renn,2008).

- 1) Πλαίσιο Αναφοράς: Εδώ ορίζονται οι διαφορετικές οπτικές στον προσδιορισμό του ζητήματος (Renn,2008,σελ.26). Με την ανάγνωση της πολιτικής γίνεται αντιληπτό ότι το γενικό πλαίσιο αφορά τις ελληνοτουρκικές σχέσεις και ότι η Ελλάδα αντιμετωπίζει την Τουρκία εξ' αρχής ως απειλή. Το χειμώνα του 1987 η ξένη εταιρεία Denison, στην οποία παραχωρήθηκε από την ελληνική κυβέρνηση άδεια για γεωτρήσεις στον Πρίνο της Θάσου, ανακοινώνει την έναρξη ερευνών (Σταμπόλης,1987,σελ.7) Πρόκειται για σημαντική ευκαιρία για την οικονομία της Ελλάδας αφού τα κοιτάσματα ήταν μεγάλης στρατηγικής σημασίας (Κόλμερ,2006). Δικαιωματικά η υφαλοκρηπίδα είναι εντός χωρικών υδάτων, σε σημεία που δεν ήταν προς αμφισβήτηση, αλλά δεδομένων των αντιπαραθέσεων στο Αιγαίο, η Ελλάδα θα έπρεπε να περιμένει τους εξής κινδύνους: είτε την επίθεση της Τουρκίας, είτε έρευνα από πλευράς Τούρκων σε ελληνικά χωρικά ύδατα άρα καταπάτηση εθνικών κυριαρχικών δικαιωμάτων. Ζήτημα δηλαδή είναι η αντίδραση της Τουρκίας που θα οδηγήσει τη κατάσταση είτε σε απειλή είτε σε ευκαιρία όπως θα φανεί παρακάτω. Τα δύο αυτά ενδεχόμενα, δεν είχαν εξεταστεί τότε όπως είναι φυσικό. Συνεπώς η Ελλάδα βρέθηκε ξαφνικά χωρίς να έχει δώσει αφορμή, κατά την ίδια, σε μια νέα πρόκληση από τη Τουρκία. Αν υπήρχε η βοήθεια του IRGC θα είχαν εξεταστεί ωριότερα οι πιθανοί κίνδυνοι και με οργανωμένο σχέδιο ίσως είχαν αποφευχθεί.
- 2) Προειδοποίηση: Βάσει του IRGC στο στάδιο αυτό ξεκινά η συστηματική αναζήτηση κινδύνων (Renn,2008,σελ.26). Απ' αυτή την άποψη το ερώτημα που τίθεται είναι ποια τουρκική κίνηση ανέμενε η ελληνική πλευρά. Τα διαθέσιμα ιστορικά στοιχεία δείχνουν ότι μόλις η εταιρεία Denison ανακοινώνει γεωτρήσεις στον Πρίνο της Θάσου, η δήλωση αυτή ξαφνιάζει Τούρκους αλλά και Έλληνες χειριστές όπως ο υπουργός εξωτερικών Κάρολος Παπούλιας, ο αναπληρωτής υπουργός εξωτερικών Γιάννης Καψής και πολλοί ακόμα. (Ηρακλείδης,2007,σελ149). Με την ανακοίνωση για γεωτρήσεις στα ανοιχτά της Θάσου, δηλαδή εκτός ελληνικών χωρικών υδάτων (όχι αμφισβητούμενων όμως) η κατάσταση οξύνεται κι έρχεται και η πρώτη αντίδραση από πλευράς Τουρκίας (Ibid). Ξεκινά ένας «πόλεμος» δηλώσεων για παραβίαση του Πρακτικού της Βέρνης από την ελληνική πλευρά. Σκοπός είναι να παρεμποδιστεί με οποιοδήποτε τρόπο η έρευνα στην υφαλοκρηπίδα από την Ελλάδα. Η Ελλάδα σε μια προσπάθεια να κατευνάσει τα πνεύματα αποφάσισε να ζητήσει αναβολή των εργασιών της Denison (Κράλογλου,1987,σελ.36). Η πρόταση δεν έγινε δεκτή και η Ελλάδα σε μια ύστατη προσπάθεια να αποφευχθεί η κλιμάκωση της έντασης, αγοράζει μετοχές της εταιρείας. Απώτερος σκοπός της ήταν να ελέγχει τις έρευνες ώστε να μη γίνει κίνηση που θα θεωρηθεί παραβίαση από την τουρκική πλευρά (Σολταριδής,1988,σελ.20-21). Στο άκουσμα της αγοράς ο Τούρκος πρέσβης Nazmi Akinan προσέγγισε τον αναπληρωτή υπουργό εξωτερικών Γιάννη Καψή, παρά το ψυχροπολεμικό κλίμα των δύο χωρών, ώστε να λάβει διαβεβαίωση πως η αγορά μετοχικού κεφαλαίου της εταιρείας Denison δεν έγινε με δόλο από πλευράς Ελλάδος. Ο Γ.Καψής δεν πρόσφερε διευκρινίσεις και εφησυχαστική απάντηση στον Akinan. Το αποτέλεσμα ήταν να

ενισχυθούν οι φόβοι των Τούρκων για κακές προθέσεις της Ελλάδας με απώτερο στόχο εκμετάλλευση της υπό αμφισβήτηση υφαλοκρηπίδας, ύστερα και από την κατάργηση του Συμφώνου της Βέρνης² από τον Α.Παπανδρέου (Ηρακλείδης,2007,σελ.150). Συγκεκριμένα ακολουθώντας την έως τότε πολιτική στάση της κυβέρνησης ο Γ.Καυής δήλωσε πως «εάν, πού, πότε και πώς» γίνουν γεωτρήσεις η απόφαση ανήκει στην ελληνική κυβέρνηση (Καυής,1990,σελ.50-51). Ενδεχομένως, όπως ορίζει το πλαίσιο IRGC, η παρεξήγηση θα μπορούσε να είχε αποφευχθεί, αν υπήρχε οργανωμένο σχέδιο αντιμετώπισης και ουσιαστική επικοινωνία. Η τελευταία ίσως να επέτρεπε να παραληφθεί η ατυχής κατάληξη του διαλόγου μεταξύ Καυή και Akinan. Από το σημείο αυτό αρχίζουν να παρατηρούνται ασυνήθιστες κινήσεις, με το ερευνητικό τουρκικό πλοίο ΠΙΠΙ ΡΕΙΣ να βγαίνει για έρευνα, συνοδεύει δύο τουρκικών πολεμικών πλοίων, εκτός τουρκικών χωρικών υδάτων (Ηλιάδη,2010). Στόχος λοιπόν βάση του κινδύνου που εμφανίστηκε και των ιστορικών μνημών είναι η διαφύλαξη της γεωγραφικής εγγύτητας της χώρας και η προάσπιση των εθνικών κυριαρχικών δικαιωμάτων της, όπως αυτά ορίζονται από τις διεθνείς συμβάσεις.

- 3) Φιλτράρισμα: Στο σημείο αυτό γίνεται η διαδικασία διαλογής κινδύνων και επιλογής περαιτέρω ενεργειών (Renn,2008,σελ.26). Αποτελεί δύσκολο σημείο λόγω της έλλειψης χρόνου και της ταχύτητας των γεγονότων. Έχοντας υπόψιν από ιστορικά δεδομένα πως μπορεί ο κίνδυνος να εξελιχθεί σε θερμό επεισόδιο, άρα και σε πόλεμο, την εμμονή μεταξύ των δύο χωρών και την ανησυχία που θα προκαλέσει το περιστατικό, ο κίνδυνος πρέπει να επιλεγεί και να διαχειριστεί, όπως και συνέβη. Το ίδιο προτείνει και το IRGC σήμερα. Οι ενέργειες που πρέπει να ακολουθηθούν οφείλουν να μη ζημιώνουν τη χώρα οικονομικά, να μη προκαλούν πανικό στη κοινωνία και να εξεταστούν ενδελεχώς. Με το πλαίσιο IRGC θα έπρεπε να ληφθεί υπόψιν ο στόχος, άρα τα εθνικά κυριαρχικά δικαιώματα, και πώς ο κίνδυνος, δηλαδή οι έρευνες εκτός τουρκικών χωρικών υδάτων εκ μέρους της Τουρκίας, επιδρά και τι συνέπειες θα έχει. Το 1987 φαίνεται πως οι συνέπειες από μια τέτοια πρόκληση εξετάστηκαν από τους αρμόδιους και κρίθηκαν ανυπόφορες για τη χώρα. Η Τουρκία παραβίαζε τα εθνικά κυριαρχικά δικαιώματα και τη γεωγραφική εγγύτητα της Ελλάδας κατάφορα. Η κίνηση αυτή θα μπορούσε να θεωρηθεί μια αρχή για περαιτέρω διεκδικήσεις και αναθεώρηση του παρόντος status quo της χώρας. Εξετάζοντας τη κατάσταση το γεγονός αυτό δε θα μπορούσε να το δεχτεί η χώρα. Σε αυτό το σημείο η Τουρκία αποτελεί πλέον «απειλή» για τη χώρα.
- 4) Ορολογία: Στο στάδιο αυτό γίνεται προσδιορισμός παραδοχών και παραμέτρων για επιστημονική προσέγγιση (Renn,2008,σελ.26). Ο κίνδυνος που εμφανίστηκε με το ΠΙΠΙ ΡΕΙΣ και αργότερα το Σισμικ να επιχειρεί έρευνα εκτός τουρκικών χωρικών υδάτων, επιδρά ιδιαίτερα αρνητικά στη ελληνικά κυριαρχικά δικαιώματα της χώρας. Πρέπει ο

² Με την υπογραφή της «Συνθήκης της Βέρνης» που υπεγράφη το 1976 διέτεινε την αποχή και των δύο μερών από οποιαδήποτε πράξη ή πρωτοβουλία στην υφαλοκρηπίδα του Αιγαίου που να θίγει τον έτερο βλ. Ηρακλείδης, 2007

στόχος να προστατευθεί και μαζί με αυτόν, η κοινωνία, η οικονομία και η φήμη της χώρας. Βάσει αμυντικού εξοπλισμού η Ελλάδα είναι ικανή να υπερασπιστεί τα δικαιώματά της και την εθνική της κυριαρχία. Στη κρίση του 1987 φαίνεται ξεκάθαρα πως η Ελλάδα έλαβε υπόψιν της τον αμυντικό εξοπλισμό της. Μπορούσε πραγματικά να προστατεύσει τα δικαιώματα της χώρας, τους πολίτες και την οικονομία της. Με την προάσπιση των δίκαιών της η χώρα θα αποκτούσε και φήμη σημαντικής ισχύος ώστε να αποτρέψει παρόμοιες προκλήσεις.

Στο παρακάτω πίνακα φαίνεται ποια από τα βήματα που προτείνει σήμερα το IRGC, ακολουθήθηκαν, ακόμα και χωρίς να έχει δημιουργηθεί, στη κρίση του 1987. Σίγουρα Πλαίσιο αναφοράς έγινε κατά μια έννοια όπως το εννοεί σήμερα το πλαίσιο. Οι τότε χειριστές ήξεραν πως εξαιτίας των ελληνοτουρκικών σχέσεων οι έρευνες μπορεί να προκαλούσαν αρνητικά τη Τουρκία. Η Προειδοποίηση όπως ορίζεται σήμερα δε φαίνεται να ακολουθήθηκε τότε. Η ατυχής συνομιλία Καψή- Akinan και η έλλειψη επικοινωνίας για τις προθέσεις και των δύο χωρών οδήγησαν στη κρίση. Στο στάδιο του Φιλτραρίσματος και της Ορολογίας φαίνονται κοινά χαρακτηριστικά με τους χειρισμούς της κρίσης αφού και ο κίνδυνος αποφασίστηκε να διαχειριστεί ως απειλή πλέον και λήφθηκαν υπόψιν οι συνέπειες σε όσα απειλούσε η Τουρκία. Τέλος, φαίνεται πως επιστημονική προσέγγιση δεν έγινε όπως προτείνει το IRGC αλλά οι τότε χειριστές έλαβαν υπόψιν τους τις παραμέτρους για την αντιμετώπιση της κρίσης. Η αμυντική ικανότητα της χώρας είναι μέσα σε αυτές η οποία και θα προάσπιζε τα δίκαια της χώρας.

Πίνακας 1 Στάδια Προ-εκτίμησης IRGC-Κρίση 1987

ΠΡΟ-ΕΚΤΙΜΗΣΗ	ΧΕΙΡΙΣΜΟΣ ΚΑΤΑ IRGC	ΧΕΙΡΙΣΜΟΣ ΚΡΙΣΗΣ 1987
Πλαίσιο Αναφοράς	Δεν πραγματοποιήθηκε	-
Προειδοποίηση	Δεν πραγματοποιήθηκε	-
Φιλτράρισμα	Πραγματοποιήθηκε	Ο κίνδυνος επιλέχθηκε για διαχείριση. Απειλή για τα εθνικά ελληνικά δικαιώματα
Ορολογία	Πραγματοποιήθηκε	Ο στόχος έπρεπε να προστατευθεί. Λήφθηκαν υπόψιν παράμετροι όπως η αμυντική δύναμη της χώρας.

3.1.2 Αποτίμηση Απειλής

Στο δεύτερο στάδιο του πλαισίου IRGC, περιλαμβάνεται μια αποτίμηση του κινδύνου, η οποία ξεκινά να κάνει μια συμβατική αξιολόγηση των πραγματικών, φυσικών και μετρήσιμων χαρακτηριστικών του κινδύνου μαζί με τη πιθανότητα και εκτίμηση ανησυχίας (IRGC,2005,σελ.12). Αυτή αφορά τα ενδιαφερόμενα μέρη, τη κοινωνία, τους λήπτες αποφάσεων και τη κυβέρνηση και το πώς μπορούν να συσχετιστούν με το κίνδυνο και τα αίτια του (Ibid). Το στάδιο της Αποτίμησης βρίσκεται ακόμα στη σφαίρα της γνώσης αφού επιτρέπει με πολλές παραμέτρους να εξεταστεί ο κίνδυνος/απειλή. Είναι σημαντικό να έχεις όσες παραπάνω πληροφορίες χρειάζεται για αυτό που μπορεί να χρειαστεί να αντιμετωπίσεις.

Το IRGC κρίνει σημαντική την αξιολόγηση έκθεσης /τρωτότητας, την εκτίμηση επικινδυνότητας και τη σχέση αιτίας-αποτελέσματος (Renn,2008). Η έκθεση στον κίνδυνο αναφέρεται στην επαφή με τον επικίνδυνο παράγοντα. Η τρωτότητα περιγράφει τους διάφορους βαθμούς που μπορεί να ζημιωθεί ο στόχος ως αποτέλεσμα της έκθεσης (Renn,2008,σελ.27). Ο κίνδυνος επομένως είναι μια σύνθεση της δυνατότητας πρόκλησης βλάβης από τον παράγοντα του κινδύνου, τις φυσικές δυνατότητες έκθεσης σε αυτόν και την τρωτότητα του συστήματος απορρόφησης κινδύνου (IRGC,2005,σελ.12).

Η εκτίμηση της ανησυχίας είναι βασικό χαρακτηριστικό στην προσέγγιση IRGC διότι αφορά στην αντίληψη που έχουν για τον κίνδυνο οι υπεύθυνοι. Για την αντιμετώπισή του πρέπει να ληφθεί υπόψιν το συναίσθημα και οι αξίες, η ανησυχία της κοινωνίας και οι κοινωνικές προεκτάσεις (IRGC,2005). Οι αντιλήψεις της κοινωνίας για ένα κίνδυνο συχνά αποτελούν σημεία των προσωπικών εμπειριών, πολιτισμικών παραδόσεων, κοινών πεποιθήσεων και αξιών (Renn,2008). Το IRGC προσβέβει τη συμπερίληψή τους στο πλαίσιο διότι οι επιρροές και τα συναισθήματα παίζουν ρόλο στη λήψη αποφάσεων. Φυσικά μεγαλύτερη βαρύτητα δίνεται σε όσους λειτουργούν με επιστημονικά κριτήρια και δεδομένα και άλλη βαρύτητα σε όσους λειτουργούν συναισθηματικά (Renn,2008,σελ.33-34).

Σε αυτό το στάδιο δίνεται έμφαση στην κατηγοριοποίηση του κινδύνου. Είναι απλός, περίπλοκος ,αβέβαιος, διαφορούμενος ή συνδυασμός; Αυτή η κατηγοριοποίηση συμβάλει στην οργάνωση στρατηγικής και στην επιλογή των άμεσα ενδιαφερόμενων για τη διαχείριση του κινδύνου (IRGC,2005). Στη συγκεκριμένη φάση της αποτίμησης ύστερα από την ανάγνωση πολιτικής και της Προ-εκτίμησης, η Τουρκία αντιμετωπίζεται ως απειλή, Η απειλή γνωρίζουμε πως έχει εξαρχής αρνητικές συνέπειες όταν διακυβεύονται ζωτικής σημασίας αξίες για το κράτος.

Για μεγαλύτερη βοήθεια ως προς τη διαχείριση της έπειτα, πρέπει η απειλή να αποκτήσει ορισμένα χαρακτηριστικά. Βάσει το πλαισίου IRGC η πολυπλοκότητα και η αβεβαιότητα ταιριάζουν περισσότερο στη δεδομένη κρίση. Η κατάσταση κρίνεται πολύπλοκη διότι ναι μεν η αιτία είναι γνωστή που οδήγησε στην έξοδο του ΠΙΠΙ ΡΕΙΣ και ύστερα του Σισμικ, αλλά όχι και αποδεκτή. Η άλυτη υπόθεση της υφαλοκρηπίδας δημιουργεί αυτή τη σύγχυση. Η κίνηση της Τουρκίας από πλευράς Ελλάδος ορίζεται υπερβολική και αναίτια ελλείψει αποδεικτικών

στοιχείων για τις πραγματικές κινήσεις της Ελλάδας και εφόσον η κάθε χώρα θεωρεί την υφαλοκρηπίδα δική της. Επίσης, υπάρχει γενική αβεβαιότητα διότι υπάρχει ανεπάρκεια δεδομένων και δεν υπήρχε εκ των προτέρων γνώση για το τι επιδίωκε πραγματικά η Τουρκία. Πόλεμο, εκφοβισμό ή εκβιασμό για υποχώρηση Ελλάδας από γεωτρήσεις και γενικότερα απαιτήσεις στην υφαλοκρηπίδα. Η έκβαση του αρχικού κινδύνου περικλείεται από αβεβαιότητα η οποία αν υπήρχε τότε και είχε εφαρμοσθεί το IRGC, θα είχε αποφευχθεί και οριστεί μέσω του διαλόγου που το πλαίσιο προτείνει σήμερα.

Οι σχέσεις αιτίας-αποτελέσματος που πρέπει να εξεταστούν οφείλονται ξεκάθαρα σε κακή επικοινωνία. Η αιτία είναι οι γεωτρήσεις στον Πρίνο και η αγορά μετοχών από την ελληνική πλευρά η οποία οδήγησε σε σοβαρή κρίση με πιθανότητα θερμού επεισοδίου εξαιτίας της έλλειψης ουσιαστικού διαλόγου μεταξύ των υπευθύνων Ελλάδας και Τουρκίας. Οι συνέπειες θα ήταν πολύ αρνητικές και για τις δύο χώρες σε περίπτωση ιαχής πολέμου. Οικονομικές, κοινωνικές και διεθνείς αρνητικές συνέπειες περικλείουν και τις δύο χώρες σε περίπτωση ένοπλης σύγκρουσης.

Η έκθεση, η επαφή δηλαδή με τον επικίνδυνο παράγοντα στη περίπτωση του 1987 είναι μεγάλη. Η εθνική κυριαρχία της χώρας είναι ο στόχος που πρέπει να μείνει αλώβητος για την Ελλάδα. Η Τουρκία κινητοποιώντας τουρκικά πλοία εκτός τουρκικών χωρικών υδάτων αυτόματα εισέρχεται στον ελληνικό χώρο όπου και απαγορεύεται να κάνει οποιαδήποτε κίνηση χωρίς άδεια από το κράτος, κάτι που απαγορεύεται ρητά από το Διεθνές Δίκαιο (Ρούκουνας,2015). Η έκθεση λοιπόν είναι μεγάλη με τον επικίνδυνο παράγοντα εντός του στόχου. Η τρωτότητα από την άλλη είναι εξίσου σημαντική διότι αν ζημιωθεί η εθνική κυριαρχία της Ελλάδας στο Αιγαίο από την έκθεσή της στα τουρκικά πλοία, βλάπτεται σοβαρά η υπόληψη, η ισχύς, η εθνική κυριαρχία της και η εγγύτητά της. Το αν πραγματικά είχαν σκοπό να κάνουν πράξη τις απειλές τους οι Τούρκοι προκαλεί και την υψηλή αβεβαιότητα.

Η εκτίμηση της απειλής και η δημιουργία σεναρίων αποτελεί το επόμενο βήμα. Σκόπιμα λοιπόν έγιναν συζητήσεις μεταξύ του Πρωθυπουργού της χώρας και των αρμόδιων υπουργών, των ανώτατων αξιωματικών των Ένοπλων Δυνάμεων, του Πολεμικού Ναυτικού και της Αεροπορίας για καλύτερη προσέγγιση της κρίσης. Τα σενάρια θα μπορούσαν να είναι: 1) η Ελλάδα καλεί γενική επιστράτευση και επιτίθεται. Σενάριο με κόστος για την οικονομία, για τη κοινωνία αλλά και τη διεθνή εικόνα της χώρας. 2) η Ελλάδα προθυμοποιείται να προσεγγίσει διπλωματικά και με διάλογο τη τουρκική πλευρά για εκτόνωση. Σενάριο αναίμακτο και 3) η Ελλάδα καλεί γενική επιστράτευση με σκοπό τον εκφοβισμό και την αποτροπή. Το σενάριο αυτό έχει μερικό κόστος, πρεσβεύει όμως την πολιτική Παπανδρέου και επιδεικνύει αποφασιστικότητα για προφύλαξη εθνικών αξιών και δικαίων.

Για να ολοκληρωθεί η Αποτίμηση της απειλής πρέπει να γίνει ανάλυση και εκτίμηση της ανησυχίας. Με το πλαίσιο IRGC πρέπει να συμπεριληφθεί σε όλα τα παραπάνω η κοινωνική ανησυχία και πως η κοινωνία αντιλαμβάνεται την απειλή και τις προεκτάσεις που θα έχει σε αυτή και την οικονομία. (Renn,2008 σελ.29). Στη περίπτωση της κρίσης του '87 όταν

μαθεύτηκε από τα Μ.Μ.Ε. η κίνηση της Τουρκίας στο Αιγαίο, η κοινωνία της Ελλάδας εξαιτίας των μνημών του παρελθόντος και του μόνιμου φόβου απέναντι στη γείτονα χώρα θεώρησε αυτόματα ότι η έκβαση είναι πόλεμος. Προκλήθηκε τεράστια ανησυχία που οδήγησε το λαό να προμηθευτεί τρόφιμα για τον πόλεμο που έρχεται (Ηρακλείδης,2007). Οι άνθρωποι γενικότερα έχουν την τάση να στιγματίζουν τη πηγή του κινδύνου/απειλής και εάν αυτό προκαλεί και συσχετισμούς με παλαιότερα γεγονότα τόσο πιο πιθανό είναι να γίνει υπερεκτίμηση του κινδύνου (Renn,2008,σελ.32-33). Το συναίσθημα φόβου, και η έλλειψη καθησυχασμού από αρμόδιους, (όπως συστήνει το IRGC σήμερα που εφαρμόζεται), σε συνδυασμό με την επιρροή των Μ.Μ.Ε. οδήγησαν σε αυτή την υπερεκτίμηση και εκτεταμένη ανησυχία. Ανησυχία προκλήθηκε επίσης και στη κυβέρνηση για κινητοποίηση της κοινωνίας μαζί με την αντιπολίτευση, φόβος για έλλειψη εμπιστοσύνης στο πρόσωπό της, επιρρίψεις ευθυνών και απαιτήσεις για θεσμικές αλλαγές (Renn,2008,σελ.35).

Οι αρμόδιοι άφησαν το group thinking της ελληνικής κοινωνίας για τη Τουρκία να οδηγήσει σε κινήσεις φόβου, μαζικού στρες και δυσπιστίας. Χωρίς το διάλογο με τη κοινωνία για τις πραγματικές διαστάσεις του κινδύνου/απειλής, (που σήμερα προτείνει το πλαίσιο IRGC), αυτή η εκτεταμένη ανησυχία δεν άφησε και πολλές επιλογές για το χειρισμό της απειλής από τη κυβέρνηση όπως θα αναλυθεί παρακάτω.

Στο παρακάτω πίνακα συνοψίζονται τα βήματα που ακολουθήθηκαν από τους χειριστές της κρίσης το 1987 και ταιριάζουν με τα βήματα του πλαισίου σήμερα. Σίγουρα τα στάδια της Εκτίμησης συμπεριλήφθηκαν κατά κάποιο παρόμοιο τρόπο στην ανάλυση τότε.

Αναγνωρίστηκε η απειλή και η έκθεση/τρωτότητα σε αυτή αλλά οι υπόλοιπες παράμετροι φαίνεται πόσο σημαντικές θα ήταν αν υπήρχαν τότε και είχαν συμπεριληφθεί. Το κομμάτι της εκτίμησης της ανησυχίας από την άλλη πλευρά, φαίνεται πως ακολουθήθηκε παρά την έλλειψη του πλαισίου τότε. Σίγουρα η κοινωνία δεν έλαβε μέρος ενεργό όπως προτείνεται σήμερα από το IRGC, αλλά συνέβαλε καθοριστικά στην επιλογή στρατηγικής.

Πίνακας 2 Στάδιο Αποτίμησης IRGC-Κρίση 1987

ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ	ΧΕΙΡΙΣΜΟΣ ΚΑΤΑ IRGC	ΧΕΙΡΙΣΜΟΣ ΚΡΙΣΗΣ 1987
ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΚΙΝΔΥΝΩΝ	ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΚΙΝΔΥΝΩΝ	ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΚΙΝΔΥΝΩΝ
Αναγνώριση Απειλών	Πραγματοποιήθηκε	Απειλή από Τουρκία ως προς τα εθνικά κυριαρχικά δικαιώματα της Ελλάδας.
Ανάλυση Έκθεσης	Πραγματοποιήθηκε	Μεγάλη έκθεση εφόσον όσα διακυβεύονταν είναι στο Αιγαίο (ελληνικά χωρικά ύδατα) στο οποίο η Τουρκία είχε εξέλθει για έρευνα.
Εκτίμηση	Πραγματοποιήθηκε	Μεταξύ των αρμοδίων χειριστών (Πρωθυπουργού, υπουργών, αξιωματικών) έγιναν οι κατάλληλες διαβουλεύσεις για κινήσεις Ελλάδας.
ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΑΝΗΣΥΧΙΑΣ	ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΑΝΗΣΥΧΙΑΣ	ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΑΝΗΣΥΧΙΑΣ
Αντίληψη Κινδύνων	Δεν πραγματοποιήθηκε	-
Κοινωνικές Ανησυχίες	Πραγματοποιήθηκε	Η κοινωνία με τη τεράστια ανησυχία που προκλήθηκε δεν άφησε πολλές επιλογές χειρισμού.
Κοινωνικοοικονομικές προεκτάσεις	Πραγματοποιήθηκε	Λήφθηκαν υπόψιν όσα μπορούσαν να συμβούν αν δεν αναλάμβανε να χειριστεί την απειλή (κοινωνική κατακραυγή, έλλειψη εμπιστοσύνης και επίθεση αντιπολίτευσης).

3.1.3 Κρίση Ανοχής και Αποδοχής της Απειλής

Η συμπερίληψη του στοιχείου «κρίσης ανοχής και αποδοχής της απειλής» από το πλαίσιο IRGC αποσκοπεί να εξασφαλίσει ότι η επιστημονική αξιολόγηση κινδύνων και ανησυχιών συνδυάζονται με την πλήρη κατανόηση άλλων παραγόντων που έχουν σημασία στην αξιολόγηση κινδύνων/απειλών και οφελών και αντιπροσωπεύουν ευρύτερες κοινωνικές αξίες και πολιτικές εκτιμήσεις (IRGC,2005,σελ.16). Η αξιολόγηση παρέχει μια εκτίμηση για τον αν ο κίνδυνος είναι αποδεκτός, άρα δε χρειάζονται ενέργειες για τη μείωση του, αν είναι ανεκτός, όπου πρέπει λόγω οφελών που μπορεί να έχει ο κίνδυνος να παρθούν κατάλληλα μέτρα μείωσης και αν τέλος, χαρακτηρίζεται ανυπόφορος όπου χρειάζονται ενέργειες για να αποφευχθεί οπωσδήποτε (IRGC,2005). Για σωστή κρίση ανοχής και αποδοχής πρέπει να γίνει χαρακτηρισμός και αποτίμηση της απειλής στη περίπτωσή που εξετάζεται.

Χαρακτηρισμός απειλής: Στο σημείο η ανάλυση βρίσκεται ακόμα στη σφαίρα της εκτίμησης/παραγωγής γνώσης για τον κίνδυνο/απειλή. Εδώ είναι απαραίτητη η συλλογή δεδομένων σχετικά με την ανοχή και αποδοχή της απειλής, πιθανές δράσεις για την αντιμετώπιση της, το προφίλ της απειλής, η κρίση της επικινδυνότητάς της και ποιες επιλογές υπάρχουν για μείωσή της (Renn,2008,σελ.41).

Οι κακοί χειρισμοί κατά την εμφάνιση της κρίσης απέναντι σε ζητήματα που αφορούν τις τεταμένες ελληνοτουρκικές σχέσεις μπορεί εύκολα να οδηγήσει σε ρήξη όπως και συνέβη. Η κίνηση της Τουρκίας να εισέλθει σε περιοχές που η Ελλάδα θεωρεί δική της υφαλοκρηπίδα συνοδεία δύο τουρκικών πολεμικών πλοίων αποτελεί για την Ελλάδα την απειλή που πρέπει να εξετάσει. Όπως αναφέρεται στα προηγούμενα στάδια, η απειλή αποτελείται από στοιχεία πολυπλοκότητας και έντονης αβεβαιότητας, ελλείπει επαρκών στοιχείων για τις πραγματικές προθέσεις της Τουρκίας. Εξαιτίας των κακών σχέσεων των δύο χωρών, στόχος της Ελλάδας είναι να μη βλάψει η Τουρκία τα εθνικά κυριαρχικά δικαιώματά της. Η επικινδυνότητα της όλης κατάστασης είναι μεγάλη με σημαντικά θέματα να διακυβεύονται πλέον στο Αιγαίο και η ανησυχία της κοινωνίας μεγάλη. Συνεπώς η απειλή χαρακτηρίζεται ανυπόφορη. Σύμφωνα με τα θεσμικά και νομικά πλαίσια, που θα πρότεινε και το IRGC, ο τότε πρωθυπουργός Α.Παπανδρέου αποφάσισε γενική επιστράτευση των Ένοπλων Δυνάμεων και του Πολεμικού Ναυτικού της χώρας. Ο Α.Παπανδρέου δεν είχε άλλα περιθώρια εφόσον η πολιτική του είχε στηριχθεί στην αντιμετώπιση της τουρκικής απειλής με σθένος. Η κοινωνία που πάντα είχε ριζωμένο φόβο απέναντι στη γείτονα χώρα, υποστήριξε αυτή του τη πολιτική στάση για «μη διάλογο». Οι κινήσεις του όφειλαν να έχουν δημόσια αποδοχή όπως και έγινε. Οποιαδήποτε άλλη κίνηση εκ μέρους του ίσως δήλωνε φόβο και καταπάτηση των όσων πρέσβευε μέχρι τότε στις ελληνοτουρκικές σχέσεις. Με τη γενική επιστράτευση έδειξε πως δεν υπήρχαν όρια ανοχής και αποδοχής της απειλής και όλοι οι λήπτες αποφάσεων έπρεπε να βρουν τρόπο να αποτραπεί η απειλή χωρίς μεγάλο κόστος για τη χώρα. Η εθνική ανεξαρτησία και η εδαφική ακεραιότητα προσφέρουν το αίσθημα της ασφάλειας και της σιγουριάς για πρόοδο και ευημερία (Κόλλιας,2000). Με το να καλέσει το στρατό και το ναυτικό σε επιστράτευση

επέδειξε πως η κυβέρνηση είναι έτοιμη να υπερασπιστεί αυτά τα συλλογικά αγαθά και η κοινωνία να είναι στο πλευρό της.

Αποτίμηση απειλής: Στο σημείο αυτό του πλαισίου οι χειριστές περνούν από τη σφαίρα της γνώσης στη σφαίρα της διαχείρισης. Εδώ ξεκινά η λήψη αποφάσεων και η εφαρμογή. Μέσω της γνώσης που έχει αποκτηθεί πάνω στην απειλή, λαμβάνονται οι αποφάσεις για τη διαχείριση της (IRGC,2005).

Έχοντας ως δεδομένο πως η απειλή είναι ανυπόφορη επειδή μπορεί να βλάψει την εθνική κυριαρχία της χώρας, πρέπει να αντιμετωπιστεί και η καλύτερη λύση τότε θεωρήθηκε η επιστράτευση. Η κυβέρνηση και οι λήπτες αποφάσεων πρέπει να λάβουν υπόψη, τις επιλογές που έχουν και τις πολιτικές προτεραιότητες τους σε συνδυασμό με το παράγοντα κοινωνία.

Στο σημείο αυτό να τονιστεί πως η Ελλάδα είχε έντονη ανησυχία πως στην πρόκληση της Τουρκίας υπήρχε δάκτυλος των Η.Π.Α. Η Ελλάδα με τη πολιτική Παπανδρέου είχε την εικόνα της «ανυπάκουης» συμμάχου εντός του NATO (Ηρακλείδης,2007,σελ.150) Στη κίνηση της επομένως, πρέπει να ληφθεί υπόψη πως σχεδίαζε να περάσει το μήνυμα πως τίποτα δε τη φοβίζει και είναι έτοιμη να αντιμετωπίσει κάθε κίνδυνο που τη προσβάλλει. Σκοπός της δεν ήταν η επίθεση αλλά ο εκφοβισμός. Η επίθεση μόνο αρνητικό αντίκτυπο θα είχε στη χώρα που αν οδηγούταν σε πόλεμο το κόστος θα ήταν μεγάλο. Η κοινωνία δε δείχνει να αντιτίθεται στις επιλογές που σχεδίαζε η κυβέρνηση, θεωρητικά λοιπόν ενστερνίζονταν πως αυτή ήταν η μόνη σωστή λύση. Αν το IRGC μπορούσε να εφαρμοστεί τότε δε γίνεται να είμαστε σίγουροι αν σε αυτό το σημείο η επιστράτευση θα επιλέγονταν σαν λύση, αλλά θα είχε ενδιαφέρον η κοινή γνώμη να μπορούσε να εκφράσει ανοιχτά άποψη και να συνδράμει στη λήψη αποφάσεων. Οι διαβουλεύσεις έγιναν κεκλεισμένων των θυρών, συστηματικά μεν αλλά με μικρό χρονικό περιθώριο και κυρίως ενστικτωδώς βασισμένες καθαρά στη πολιτική της κυβέρνησης. Το IRGC πλαίσιο προτείνει διάλογο μεταξύ υπεύθυνων λήψης αποφάσεων και ενδιαφερόμενων μερών μήπως τελικά αποφευχθεί η κλιμάκωση μιας κρίσης και βρεθεί μέση οδός.

Το στάδιο «Ανοχής και αποδοχής» του πλαισίου IRGC σήμερα έχει σημαντικά κοινά με κάποιους χειρισμούς της κρίσης. Στο παρακάτω πίνακα φαίνονται και αναλυτικά τα βήματα. Πιο πολύ φαίνεται πως πλέον στη σφαίρα της λήψης αποφάσεων και όχι της γνώσης, οι χειριστές μοιάζουν να ακολουθούν ένα πιο συγκεντρωμένο πλάνο όπως αυτό του IRGC σήμερα.

Πίνακας 3 Στάδιο Κρίσης Επιπέδων Ανοχής κ Αποδοχής IRGC-Κρίση 1987

ΚΡΙΣΗ ΕΠΙΠΕΔΩΝ ΑΝΟΧΗΣ Κ ΑΠΟΔΟΧΗΣ	ΧΕΙΡΙΣΜΟΣ ΚΑΤΑ IRGC	ΧΕΙΡΙΣΜΟΣ ΚΡΙΣΗΣ 1987
ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ	ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ	ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ
Επίπεδα Ανοχής κ αποδοχής	Πραγματοποιήθηκε	Η απειλή κρίθηκε ανυπόφορη. Κρίθηκε αναγκαίο να αντιμετωπιστεί.
Ανάγκη λήψης μέτρων	Πραγματοποιήθηκε	Ως λύση επιλέχθηκε η γενική επιστράτευση στρατού, ναυτικού και αεροπορίας
ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ	ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ	ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ
Προφίλ Κινδύνων	Δεν Πραγματοποιήθηκε	Σήμερα θα τον χαρακτηρίζαμε πολύπλοκο και αβέβαιο.
Κρίση επικινδυνότητας	Δεν Πραγματοποιήθηκε	-
Επιλογές μείωσης	Πραγματοποιήθηκε	Αντιμετώπιση απειλής, αποτροπή και μείωση

3.1.4 Διαχείριση Απειλής

Η διαχείριση κινδύνου ή απειλής (risk management) περιλαμβάνει το σχεδιασμό και την εφαρμογή δράσεων και διορθωτικών μέτρων ώστε να επιτευχθεί αποφυγή, μείωση, μεταφορά ή διατήρηση του κινδύνου/απειλής (IRGC,2005,σελ.18). Μέσα από την ποικιλία επιλογών που αναπτύσσονται και την εξέταση των καταλληλότερων, λαμβάνονται αποφάσεις διαχείρισης κινδύνου και τίθεται σε εφαρμογή (Ibid). Για τη καλύτερη διαχείριση κινδύνου το πλαίσιο IRGC περιλαμβάνει τη δημιουργία εναλλακτικών, την αξιολόγηση και εκτίμησή του, την επιλογή των κατάλληλων μέσων μείωσης του κινδύνου και τέλος την εφαρμογή και παρακολούθηση της αποτελεσματικότητάς τους (IRGC,2005). Στο σημείο αυτό η διαχείριση αφορά σε διαχείριση απειλής.

Για ανυπόφορες απειλές όπως κρίνεται αυτή της κρίσης του 1987, όπου το ερευνητικό σκάφος ΠΙΡΙ ΡΕΙΣ και αργότερα το Σισμικ βγήκαν για έρευνα εκτός τουρκικών χωρικών υδάτων, κατάσταση κατά την οποία κινδύνευαν τα κυριαρχικά δικαιώματα της Ελλάδας στο Αιγαίο, η επιλογή του χειρισμού όπως το IRGC θα την ονόμαζε σήμερα, ήταν η άμβλυση και μείωση της απειλής. Η κυβέρνηση του Α.Παπανδρέου αποφάσισε γενική επιστράτευση των Ένοπλων Δυνάμεων και του Πολεμικού Ναυτικού αναλαμβάνοντας έτσι την απειλή και δείχνοντας στη Τουρκία πως αν παραβιάσει την κυριαρχία της Ελλάδας η απόφαση θα είναι πόλεμος. Άμβλυσε έτσι τη κατάσταση με απώτερο στόχο να μειωθεί η απειλή με εκφοβισμό και οπισθοχώρηση των τουρκικών πλοίων. Η στρατιωτική ισχύς ενός κράτους είναι το έσχατο μέσο για διαφύλαξη της εθνικής ανεξαρτησίας και ακεραιότητας αλλά συνάμα και το πιο δραστικό μέσο για προάσπιση των εθνικών συμφερόντων (Κόλλιας,2000). Αν όλοι οι άμεσα ενδιαφερόμενοι, όπως συστήνει το IRGC πλέον σε τέτοιες καταστάσεις, είχαν τη δυνατότητα να λάβουν μέρος στις συζητήσεις εξαρχής, από το στάδιο της προ-εκτίμησης, η κρίση ίσως είχε αποφευχθεί,

αλλά στο συγκεκριμένο σημείο και εφόσον η ανάγνωση πολιτικής επηρεάζει τη διαχείριση η κινητοποίηση του στρατού μοιάζει η πιο σωστή στρατηγική.

Η έκθεση είναι μεγάλη, το ίδιο και η επικινδυνότητα, τα οποία όμως με την κινητοποίηση στρατού και πολεμικού ναυτικού αρχίζουν να μειώνονται, με τη χώρα να υπερασπίζεται τα σύνορα και τις θάλασσές της με το δυνατότερο μέσο της. Κινητικότητα και πλήρη επαγρύπνηση επικρατεί και σε όλα τα νησιά του βορειοανατολικού Αιγαίου. Οι κυβερνήσεις των δύο χωρών είχαν καταστήσει σαφές πως η ανοχή είναι μηδενική και απειλούσαν με χρήση βίας. Αρχικά και ύστερα από δηλώσεις του Πρωθυπουργού Οζάλ να φρονιμένει η Ελλάδα μπροστά στην ισχυρή Τουρκία η Ελλάδα ακολούθησε και διπλωματικές τακτικές (Καρτάλης,1987,σελ.34). Ο Έλληνας υπουργός Θ.Πάγκαλος ζήτησε άρση των διακριτικών μέτρων της Τουρκίας εις βάρος της κινητής και ακίνητης περιουσίας των περιουσιών των Ελλήνων της Κωνσταντινούπολης (Σολταριδής,1988,σελ.29). Για μεγαλύτερη αποδοτικότητα της στρατηγικής διαχείρισης που ακολούθησε ο Α.Παπανδρέου έκανε κάποιες ακόμα επιλογές ώστε να διαχειριστεί η απειλή. Διετάχθη το κλείσιμο της αμερικανικής βάσης στη Νέα Μάκρη, σημαντικό διπλωματικό μέσο, διότι ήταν υψίστης σημασίας για την ασφάλεια της ανατολικής Μεσογείου (Μαρδάς,2013). Με αυτό τον τρόπο οι ΗΠΑ ίσως αναγκάζονταν να βοηθήσουν με εκτόνωση της κατάστασης ή στην ισορροπία των οπλικών συστημάτων ανάμεσα σε Ελλάδα-Τουρκία (Ibid). Σε περίπτωση πολέμου τελικά ανάμεσα σε Ελλάδα και Τουρκία ουσιαστικά το νοτιοανατολικό σκέλος του NATO θα κατέρρεε (Στάγκος&Δημάκας,1987,σελ.2) Επόμενη κίνηση από πλευράς ελληνικής κυβέρνησης ήταν η συνάντηση του υπουργού εξωτερικών Κάρολου Παπούλια με τον Πρόεδρο της Βουλγαρίας Todor Zivkov για ενημέρωση της κατάστασης κατά την οποία πέτυχε καθησυχασμό πως δεν υπάρχει λόγος ανησυχίας από το Βορρά και μπορεί να χρησιμοποιήσει τα στρατεύματα από εκεί για τυχόν εμπλοκή με τη Τουρκία (Ηλιάδη,2010). Η συνάντηση αυτή κρύβει ίσως άλλο ένα μήνυμα προς τις ΗΠΑ. Σε περίπτωση σύγκρουσης με τη Τουρκία η Ελλάδα μπορεί να προσχωρήσει στο σοβιετικό μπλοκ (Μαρδάς,2013). Στη συνέχεια ενημέρωσε με επιστολές ΟΗΕ, NATO, ΗΠΑ, ΕΣΣΔ, ΕΟΚ και τις χώρες του Συμφώνου της Βαρσοβίας πως δε θα υποκύψει σε τέτοια πρόκληση για τις αξίες και τα δικαιώματά της από τη Τουρκία (Καψής,1990,σελ.67-68). Υψηλή στρατιωτική επικοινωνία, συνεργασία και εσωτερική ενότητα διέπνεαν την όλη κατάσταση. Ανησυχία εντοπίζεται στο να μη γίνει κανένα λάθος και η Ελλάδα επιτεθεί πρώτη.

Έχοντας επιλεχθεί οι συγκεκριμένοι χειρισμοί από ελληνικής πλευράς, το IRGC περιλαμβάνει την εκτίμησή τους με τα παρακάτω κριτήρια: αποτελεσματικότητα, απόδοση, ελαχιστοποίηση, βιωσιμότητα, πολιτική και νομική υλοποίηση, δικαιοσύνη και ηθική παραδοχή. Όλα αυτά οφείλουν να λαμβάνονται υπόψιν στο στάδιο διαχείρισης απειλής πριν την υλοποίησή τους. Ελλείψει IRGC προφανώς κάτι τέτοιο δε συνέβη αλλά σίγουρα τα κριτήρια αυτά έπαιξαν σημαντικό ρόλο στην επιλογή των χειρισμών. Πρωταρχικός σκοπός της ελληνικής κυβέρνησης ήταν πάνω από όλα να φέρει εις πέρας την ευθύνη που της έδωσε ο ελληνικός λαός για υπεράσπιση της εθνικής ακεραιότητας όπου νομικά, πολιτικά, ηθικά είναι νόμιμες οι κινήσεις της και διαπνέονται από το αίσθημα της δικαιοσύνης. Τα υπόλοιπα κριτήρια εφόσον επιστημονική προσέγγιση, όπως προτείνει σήμερα το IRGC δεν υπήρχε, μπορούν να

απαντηθούν μετά την υλοποίηση των επιλογών χειρισμού. Η αξιολόγηση των επιλογών γίνεται με τη συμμετοχή των άμεσα ενδιαφερόμενων μερών όπου στη περίπτωση της κρίσης του 1987 είναι ο Πρωθυπουργός Α.Παπανδρέου, οι αρμόδιοι υπουργοί εξωτερικής πολιτικής, αμύνης και οικονομίας και οι ανώτατοι αξιωματικοί των ειδικών δυνάμεων στρατού, του πολεμικού ναυτικού και της αεροπορίας. Αυτοί αποτελούν το πυρήνα λήψης αποφάσεων.

Η υλοποίηση των επιλογών διαχείρισης της απειλής έγιναν με ταχύτητα. Στόχος ήταν να παρεμποδιστεί οποιαδήποτε κίνηση για έρευνα στο βυθό από το τουρκικό ερευνητικό είτε αυτό γίνει με τη χρήση βίας είτε όχι (Ηρακλείδης,2007). Η Ελλάδα δε σκόπευε επιθετική δραστηριότητα παρά μόνο αν η Τουρκία επιχειρούσε να κάνει έρευνα στην υφαλοκρηπίδα. Η επιστράτευση στις παραμεθόριες περιοχές είναι γεγονός κυρίως για τη διασφάλιση των συνόρων της χώρας σε περίπτωση γενικευμένης σύγκρουσης, πολέμου. Στο Αιγαίο, βόρεια της Θάσου, κοντά σε Σαμοθράκη, Ίμβρο, Λήμνο εξήντα πλοία του ελληνικού πολεμικού ναυτικού έκαναν νυχθημερόν περιπολίες, επαρκώς εφοδιασμένα για κάθε ενδεχόμενη έκβαση (Ηλιάδη,2010). Η αμερικανική βάση παρέμεινε κλειστή με την ελπίδα οι ΗΠΑ να βρουν τρόπο να εκτονωθεί η κατάσταση αναίμακτα και γρήγορα, λαμβάνοντας το ηχηρό μήνυμα της Ελλάδας για υπεράσπιση των δικαιωμάτων της. Το διεθνές σύστημα της εποχής πρότεινε αυτοσυγκράτηση και σύνεση (Καψής,1990,σελ.59) Σε όλη αυτή τη διαδικασία υπήρχε άμεση επικοινωνία, έλεγχος και εποπτεία για κάθε κίνηση του Σισμικ, και των τουρκικών πλοίων που το συνόδευαν, μεταξύ κυβέρνησης, αρχηγού ΓΕΝ και αξιωματικών. Σκοπός να μη γίνει κανένα λάθος από την ελληνική πλευρά. Σε όλη την υλοποίηση όπως προτείνει ο IRGC παίζει ρόλο η συνεκτικότητα και η λογοδοσία για κάθε κίνηση ώστε να κριθεί θετικά το αποτέλεσμα, στοιχεία που παρατηρούνται στη περίπτωση διαχείρισης του 1987(παρόλο που το IRGC δεν υπήρχε τότε).

Τελευταίο στάδιο για τη διαχείριση της απειλής στο πλαίσιο IRGC, είναι η παρακολούθηση και η ανατροφοδότηση, όπου η παρατήρηση των επιπτώσεων των επιλογών μόλις υλοποιηθούν κρίνονται απαραίτητα. (Renn,2008,σελ.44). Κατά τη διάρκεια που τα πολεμικά πλοία παρακολουθούσαν τις κινήσεις των τουρκικών πλοίων στα ελληνικά ύδατα, ο υπουργός Ιωάννης Μπούτος (άνευ χαρτοφυλακίου) ενημέρωσε τον Α.Παπανδρέου για την ατυχή συνομιλία Καψή-Ακίναπ πριν την έξοδο του Σισμικ (Ηρακλείδης,2007). Του δόθηκε η ευκαιρία να συναντήσει τον Τούρκο πρόσβη Ακίναπ, με τον οποίο μέσα από διάλογο και με ουσιαστικές διευκρινίσεις δόθηκε το έδαφος να εκτονωθεί η κατάσταση (Ηρακλείδης,2007,σελ.151). Στην υπόθεση ενεπλάκησαν και ο Αμερικάνος πρόσβης Robert Keely στην Αθήνα και ο Γενικός Γραμματέας του NATO Λόρδος Corrington που μίλησε με τον πρωθυπουργό της Τουρκίας Οζάλ (Vathakou,2003,σελ.16-17). Η κρίση εν τέλει εκτονώθηκε με δήλωση του Τούρκου πρωθυπουργού πως δεν έχει σκοπό να αγγίξει την υφαλοκρηπίδα και θα αποσύρει τα τουρκικά πλοία αν και η Ελλάδα δε προχωρήσει σε γεωτρήσεις (Καψής,1990,σελ.88-92). Η Ελλάδα έδωσε τη διαβεβαίωσή της, τα τουρκικά πλοία αποσύρθηκαν εντός τουρκικών χωρικών υδάτων και η απειλή υποχώρησε. Η βάση της αμερικανικής πρεσβείας ξεκίνησε ξανά τη λειτουργία της. Προς την ανατροφοδότηση που εμπίπτει στην αποτελεσματικότητα των επιλογών, σε νέες πληροφορίες και σήματα έγκυρης

προειδοποίησης, η κρίση του 1987 μέσω της επανεκτίμησης της κατάστασης από το ΓΕΝ και η μεταφορά των πληροφοριών στη πολιτική ηγεσία όταν το τουρκικό σκάφος υποχώρησε οδήγησε στην γρήγορη αποστράτευση. Μήνες μετά ελληνικά πλοία έκαναν περιπολίες αυτή τη φορά για εγκυρότερη προειδοποίηση παρόμοιου κινδύνου (Ηρακλείδης,2007).

Το πλαίσιο IRGC για κινδύνους με υψηλή αβεβαιότητα προτείνει ως καλύτερη λύση τη πρόληψη για αποφυγή κλιμάκωσης (Renn,2008,σελ.47). Αν το IRGC πλαίσιο υπήρχε το 1987 ως εργαλείο και είχε τεθεί σε εφαρμογή, η Ελλάδα μέσω του εποικοδομητικού διαλόγου μεταξύ των υπευθύνων θα είχε αποφύγει την κλιμάκωση της κρίσης και την αναστάτωση της ελληνικής κοινωνίας. Στα αρχικά στάδια θα μπορούσε με απλούστερους τρόπους, συμμετοχή όλων των υπευθύνων και ενδιαφερόμενων μερών και με ολοκληρωμένη προσέγγιση της κατάστασης να έχει αποφευχθεί η έκταση του θέματος. Εν συνεχεία λόγω πολιτικής η κατάσταση έπρεπε να εκτονωθεί με πράξεις.

Η εκτόνωση της κρίσης οδήγησε σε συνομιλίες ξανά τις δύο χώρες, με τους δύο πρωθυπουργούς να θέτουν ως στόχο τέτοια περιστατικά να μην εμφανιστούν ξανά στο μέλλον. Τα κοιτάσματα πετρελαίου του Αιγαίου αποτελούν διεθνή υπόθεση μέχρι να οριστεί κάτοχος (Ηρακλείδης,2007).

Η αντιμετώπιση της κρίσης του 1987 με τη διαχείριση που η κυβέρνηση επέλεξε στέφθηκε με επιτυχία. Η απειλή αποφεύχθηκε με την Ελλάδα να στηρίζεται στις δικές της δυνάμεις, χωρίς να ζητήσει την επέμβαση τρίτων, επέδειξε εξαιρετική πολιτική και στρατιωτική θέληση και δεξιότητα. Σήμερα μπορεί σε παρόμοια περίπτωση το IRGC να πρόφερε μεγαλύτερη συναίνεση, καλύτερη προετοιμασία, λιγότερο κόστος και διάλογο. Έχει τη δυνατότητα να βελτιώνει το κίνδυνο και τις καταστάσεις μέσω των διαβουλεύσεων. Η γενική επιστράτευση κόστισε στη χώρα σε σχέση με άλλες τακτικές που συστήνει το πλαίσιο σήμερα. Αν αναλογιστεί κανείς πως επρόκειτο για ανυπόφορη απειλή, ο στόχος ακόμα και χωρίς το πλαίσιο έμεινε ανέπαφος με τη χώρα να προστατεύει τα εθνικά κυριαρχικά δικαιώματά της, την αξιοπρέπεια, την ισχύ και την εγγύτητά της (Ηρακλείδης,2007).

Για να καταφέρει η Ελλάδα μελλοντικά να αποφύγει παρόμοια περιστατικά θα λέγαμε ότι μπορεί να αναπτύξει τη διεθνή ανταγωνιστικότητά της. Η οικονομική ανάπτυξη και τεχνολογία είναι η απάντηση σε αυτά που χρειάζεται η χώρα για να καταφέρει να διευθετήσει τις διαφορές με την «ανατολική» πρόκληση, τη Τουρκία (Πλατιάς, 1995).

Στη διαχείριση της κρίσης του 1987 και στη διαχείριση όπως τη προτείνει σήμερα το πλαίσιο IRGC δεν υπάρχουν μεγάλες διαφορές. Όπως δηλώνει και ο πίνακας τα περισσότερα βήματα ακολουθήθηκαν όπως βέβαια η εποχή πρόσταζε. Τα βασικά σημεία όπως η παρακολούθηση, η συνεκτικότητα και η σωστή οργάνωση, παρατηρήθηκαν και τότε όπως και σήμερα σε οποιαδήποτε διαχείριση με πλαίσιο IRGC.

Πίνακας 4 Διαχείριση Απειλής IRGC-Κρίση 1987

ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΚΡΙΣΗΣ	ΧΕΙΡΙΣΜΟΣ ΚΑΤΑ IRGC	ΧΕΙΡΙΣΜΟΣ ΚΡΙΣΗΣ 1987
ΛΗΨΗ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ	ΛΗΨΗ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ	ΛΗΨΗ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ
Αναγνώριση επιλογών	Δεν πραγματοποιήθηκε	η επιλογή ήταν μία γενική επιστράτευση και διπλωματικές κινήσεις με επίσκεψη σε Σόφια και κλείσιμο αμερικανικής βάσης
Εκτίμηση επιλογών	Δεν πραγματοποιήθηκε	Θεωρούνταν οι πιο καίριες τη δεδομένη στιγμή
Αξιολόγηση επιλογών και επιλογή	Πραγματοποιήθηκε	Διέθεταν αποτελεσματικότητα, απόδοση, ηθική παραδοχή και πολιτική και νομική νομιμότητα.
ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ	ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ	ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ
Υλοποίηση	Πραγματοποιήθηκε	Γενική κινητοποίηση όλων των στρατιωτικών σωμάτων. Επίσκεψη υπουργού στα Σόφια. Κλείσιμο αμερικανικής βάσης και ενημέρωση θεσμών για θέσεις Ελλάδας
Παρακολούθηση και έλεγχος	Πραγματοποιήθηκε	Υψηλό σύστημα επικοινωνίας και σαφών εντολών ανάμεσα σε αξιωματικούς και πολιτικούς χειριστές για να μη γίνει κανένα λάθος. Η Ελλάδα δεν έπρεπε να επιτεθεί πρώτη
Ανατροφοδότηση	Πραγματοποιήθηκε	Ολοκληρωμένο σύστημα με μεγάλη απόδοση και συνεκτικότητα/ παρακολούθηση γινόταν πολύ καιρό μετά τη κρίση

3.1.5 Επικοινωνία της Απειλής

Η επικοινωνία στο πλαίσιο IRGC είναι ζωτικής σημασίας. Βρίσκεται σε όλα τα στάδια του πλαισίου. Αυτό σημαίνει πως παίζει καθοριστικό ρόλο και στη σφαίρα παραγωγής γνώσης και στη σφαίρα της διαχείρισης. Δίνει τη δυνατότητα στους εκτιμητές κινδύνου και στους διαχειριστές κινδύνου να αναπτύξουν κοινή συνεννόηση των καθηκόντων και των ευθυνών τους καθώς επίσης δίνει την ευκαιρία στους ενδιαφερόμενους και τη κοινωνία να κατανοήσουν το κίνδυνο/απειλή και τη λογική του (IRGC,2005,σελ.22). Η επικοινωνία αποτελεί το πυρήνα κάθε δραστηριότητας στο πεδίο της διαχείρισης του κινδύνου/απειλής και είναι απαραίτητη σε όλα τα στάδια της διαδικασίας (Renn,2008). Σκοπός είναι οι πληροφορίες να διαχέονται και να ανταλλάσσονται με ευκολία, να περάσει στη κοινωνία με το κατάλληλο τρόπο ποιος είναι ο κίνδυνος ή η απειλή που αντιμετωπίζεται και να κατανέμει αρμοδιότητες στους υπεύθυνους, τους άμεσα ενδιαφερόμενους και το ευρύ κοινό (Ibid). Με σωστή και αποτελεσματική επικοινωνία δημιουργείται εμπιστοσύνη στους υπεύθυνους λήψης αποφάσεων, στο δύσκολο έργο της διαχείρισης κινδύνων, και συμβάλει στην επιτυχή ολοκλήρωση του πλαισίου IRGC. Είναι μια αμφίδρομη διαδικασία η οποία απαιτεί συμμετοχή όλων των ενδιαφερομένων αλλά και της κοινωνία με απώτερο στόχο το καθησυχασμό της.

Στα πρώιμα στάδια, της παραγωγής γνώσης, της κρίσης του Μαρτίου του 1987 η επικοινωνία είναι ελλιπής. Η κρίση είναι προϊόν παρερμηνειών και από τις δύο πλευρές. Αν στα πρώτα

στάδια είχε αποφευχθεί η έλλειψη ουσιαστικού διαλόγου, ειδικότερα μεταξύ Καψή-Akinan, η κοινοποίηση των πληροφοριών είχε γίνει σε όλους τους υπευθύνους και ο κίνδυνος είχε συζητηθεί, αναλυθεί εξαρχής δε θα υπήρχε κρίση. Ίσως οι Τούρκοι ήθελαν να ερμηνευτεί και ως ελληνική απειλή η κίνηση της Ελλάδος ώστε να επαναφέρουν με πίεση το θέμα της υφαλοκρηπίδας μετατρέποντάς το σε ευκαιρία για τους ίδιους. Αν είχε προετοιμαστεί κατάλληλα και είχαν λάβει μέρος όλοι οι υπεύθυνοι, η Τουρκία ίσως έπαιρνε το καθησυχασμό που επιζητούσε και δε μπορούσε να οδηγηθεί σε πρόκληση.

Επίσης, δεδομένου του μεγάλου φόβου για τη Τουρκία από την ελληνική κοινωνία θα μπορούσε να έχει αποφευχθεί η μεγάλη αναστάτωση μέσω της κατάλληλης επικοινωνίας της απειλής. Θα μπορούσε να ονομαστεί απλά διπλωματικό επεισόδιο με ανοιχτές δηλώσεις καθησυχασμό, χωρίς τα Μ.Μ.Ε να προκαλούν υστερία και πανικό στη κοινωνία. Μυστικά θα μπορούσε η κρίση να έχει αποφευχθεί χωρίς περαιτέρω αναστάτωση.

Καλή επικοινωνία, σύμφωνα με αυτή που προτείνει το IRGC, παρατηρήθηκε στα στάδια όπου έγινε η διαχείριση της απειλής και τη παρακολούθησή της. Οι υπεύθυνοι λήψης αποφάσεων (κυβέρνηση, πρωθυπουργός, υπουργοί και αξιωματικοί ένοπλων δυνάμεων) είχαν εντυπωσιακή συνεργασία χωρίς λάθη στις κινήσεις που είχαν εξαρχής οριστεί (όχι επίθεση παρά μόνο για αποτροπή κίνησης για έρευνα στο βυθό). Επίσης ο Πρωθυπουργός Α.Παπανδρέου σε ομιλία του στη Βουλή έκανε σαφές πως είναι έτοιμος να πολεμήσει αν χρειαστεί, πως δε υποχωρήσει σε πιέσεις της Τουρκίας για διάλογο περνώντας έτσι το μήνυμα της ενότητας και προάσπισης του ελληνικού λαού. Επικοινωνήσε πλήρως τις προθέσεις του προς όλους τους αποδεκτές συγχρόνως με τις διπλωματικές κινήσεις του (κλείσιμο αμερικανικής βάσης, επίσκεψη στα Σόφια της Βουλγαρίας). Ο διάλογος μεταξύ Ι.Μπούτου και Αkinan και μετέπειτα των δύο πρωθυπουργών Παπανδρέου και Οζάλ έδωσε θετικά αποτελέσματα με την εκτόνωση της κρίσης. Η Ελλάδα κατά τη διάρκεια της κρίσης «επικοινωνήσε» άγνογα την ισχυρή θέληση της για αποτροπή παραβίασης από τη Τουρκία και κατά συνέπεια μαζί με τις υπόλοιπες κινήσεις της την ισχύ της. Με την εκτόνωση της κρίσης η κοινωνία απέκτησε το αίσθημα του καθησυχασμού και της ηθικής ικανοποίησης.

Τέλος η επικοινωνία παρέμεινε σταθερή και μετά το τέλος της κρίσης όπου η Ελλάδα παρέμεινε σε ετοιμότητα κάνοντας περιπολίες για έγκυρη προειδοποίηση σε περίπτωση νέας πρόκλησης. Οι αρχηγοί των κρατών κράτησαν τη νέα επικοινωνιακή τακτική τους για διευθέτηση των διαφορών με διαπραγματεύσεις για τα φλέγοντα ζητήματα.

Η επικοινωνία ακόμα και χωρίς να εφαρμόζεται κάποιο πλαίσιο όπως το IRGC πρέπει να καταστεί σαφές ότι αποτελεί προϋπόθεση για κάθε συντονισμένη δράση και συνεργατική προσέγγιση και ίσως είναι σωτήρια για περιπτώσεις όπως η κρίση μεταξύ Ελλάδας-Τουρκίας το Μάρτιο του 1987.

4. Βασικά Σημεία ανάλυσης του πλαισίου IRGC

Με τη βοήθεια του πλαισίου IRGC έγινε μια προσέγγιση της κρίσης του 1987 που παραλίγο να φέρει Ελλάδα και Τουρκία στα πρόθυρα πολέμου. Μέσα από την ανάλυση που πραγματοποιήθηκε πρέπει να γίνει κατανοητό πόσο σημαντικά είναι όσα διακυβεύονταν για την Ελλάδα το Μάρτιο του 1987. Με την «ανάγνωση» της πολιτικής που έγινε πριν τα βασικά στάδια ανάλυσης του IRGC, είναι σαφές πως οι σχέσεις των δύο χωρών ήταν συγκρουσιακές. Η Τουρκία αποτελούσε απειλή για την Ελλάδα. Το ζήτημα της υφαλοκρηπίδας του Αιγαίου είχε καταστήσει τεταμένες τις σχέσεις των δύο χωρών. Όταν εμφανίστηκε ο κίνδυνος με την απόφαση για γεωτρήσεις και έπειτα η απειλή με την έξοδο του τουρκικού ερευνητικού σκάφους στο Αιγαίο, ήταν σχεδόν σαφές (με τις μετέπειτα δηλώσεις και από την Τουρκία) πως απειλούνταν τα εθνικά κυριαρχικά δικαιώματα και η γεωγραφική εγγύτητα της χώρας. Είναι εύκολα κατανοητό πως αν αυτά δε προστατεύονταν το status quo του Αιγαίου θα αμφισβητούταν με διεκδικήσεις και καταπάτηση διεθνών θεσμών από τη τουρκική πλευρά.

Είναι πολύ σημαντικό στην ανάλυση που πραγματοποιήθηκε να γίνει σαφής ο διαχωρισμός ανάμεσα στα στάδια που βρίσκονται στη σφαίρα παραγωγής γνώσης για τον κίνδυνο και μετέπειτα απειλή και στη σφαίρα λήψης αποφάσεων και διαχείρισης της απειλής. Αυτά είναι και τα κομβικά σημεία ως προς τη διοικητική της διακινδύνευσης που πρεσβεύει το IRGC. Τα πιο σημαντικά είναι τα στάδια όπου παράγεται η γνώση για το κίνδυνο. Από αυτά εξαρτάται όλη η διαχείριση. Στη κρίση του 1987 υπάρχουν σοβαρές ελλείψεις στα στάδια αυτά της Προεκτίμησης και Αποτίμησης του κινδύνου/απειλής όπου, όπως προτείνει σήμερα το IRGC, γίνεται όλη η προσέγγιση του προβλήματος. Στα στάδια λοιπόν αυτά υπάρχουν σοβαρές ελλείψεις και λάθη. Πρώτα από όλα, η Ελλάδα δεν περίμενε πως με τις έρευνες που θα πραγματοποιούσε η εταιρεία Denison, η Τουρκία θα είχε τόσο σοβαρές αντιδράσεις. Είναι απόλυτα λογικό λοιπόν, μετά τη θύελλα αντιδράσεων, η προσέγγισή της στην εταιρεία ώστε να αναβληθούν οι έρευνες (κίνηση που βρήκε την άρνηση της εταιρείας). Σαν έσχατη λοιπόν λύση, αποφάσισε να αγοράσει μετοχές της εταιρείας ώστε να ελέγχει τις κινήσεις της για να μη μπορεί η Τουρκία να δημιουργήσει οποιαδήποτε προκλητική κίνηση. Αυτό όμως που οδήγησε σε μοιραίο λάθος τη χώρα είναι η έλλειψη συντονισμένης δράσης και επικοινωνίας που προτάσσει σήμερα το IRGC. Εξαιτίας των τεταμένων σχέσεων έπρεπε να υπάρχει σχέδιο σε περίπτωση αρνητικής αντίδρασης της Τουρκίας. Η Τουρκία βλέποντας μια τέτοια κίνηση όπως ήταν φυσικό εξαιτίας των σχέσεων με την Ελλάδα, ανησύχησε για τις προθέσεις της Ελλάδας και έτσι αποφασίστηκε συνάντηση Akınan- Καψή για να δοθούν διευκρινίσεις. Δυστυχώς δεν υπήρξε ουσιαστικός διάλογος, αντίθετα παρεξηγήσεις και έτσι κατέληξε το ΠΙΠΙ ΡΕΙΣ να

βγαίνει για έρευνα στο Αιγαίο. Αν υπήρχε το IRGC τότε η κρίση θα είχε σταματήσει σε αυτό το σημείο. Το πλαίσιο από το πρώτο κιόλας στάδιο της Προ-εκτίμησης προτείνει διαβουλεύσεις των άμεσα ενδιαφερομένων, των χειριστών και των υπεύθυνων λήψης αποφάσεων. Αν υπήρχε μια συντονισμένη δράση ανάμεσα στον πυρήνα αυτόν, στο διάλογο Akinan-Καψή θα είχαν δοθεί οι καίριες διευκρινίσεις για τις πραγματικές προθέσεις της Ελλάδας. Έτσι και η Τουρκία δε θα είχε λόγο να οδηγηθεί σε αυτή τη προκλητική συμπεριφορά. Συνεπώς, όλα σχεδόν στη κρίση του 1987 κρίθηκαν στο πρώτο κιόλας στάδιο της σφαίρας της γνώσης που σήμερα προτείνει το IRGC. Είναι σημαντικό να γίνει κατανοητό πως έπειτα από την έξοδο του τουρκικού ερευνητικού στο Αιγαίο, το οποίο και απειλούσε με έρευνα εντός ελληνικών χωρικών υδάτων, τα «χέρια» της Ελλάδας ήταν σχεδόν δεμένα. Η Αποτίμηση λοιπόν της απειλής ήταν εν μέρει σωστή διότι όσα «απειλούσε» η Τουρκία αποτελούν ζωτικής σημασίας αξίες για ένα κράτος. Από την άλλη αν είχε γίνει πιο ψύχραιμη προσέγγιση και κατανόηση του ουσιαστικού προβλήματος, που ήταν η κακή επικοινωνία και η έλλειψη διαλόγου, ίσως να μην είχε χρειαστεί να οδηγηθεί στη γενική επιστράτευση ως μέσο διαχείρισης της κρίσης. Ακόμα υπήρχε χρόνος για καίριες διευκρινίσεις ώστε να λυθεί το θέμα δια της διπλωματικής οδού. Ξεκάθαρα ο λάθος χειρισμός και οι μετέπειτα ίσως λάθος αποφάσεις οφείλονται στο διάλογο μεταξύ Akinan-Καψή. Δεν υπήρχε κοινή απόφαση για όσα θα πρέπει να ειπωθούν ώστε να δοθούν καίριες απαντήσεις στις ανησυχίες της Τουρκίας καθώς και η μη-δημοσιοποίηση των πραγματικών προθέσεων της Ελλάδας με την αγορά μετοχών. Είναι σαφές λοιπόν πόσο σημαντικό είναι να υπάρχει ουσιαστική επικοινωνία, λογοδοσία, συνεκτικότητα και διαφάνεια από τα πρώτα κιόλας στάδια της διαχείρισης κρίσεων, όπως πρεσβεύει και το IRGC σήμερα (IRGC,2005). Το IRGC καθιστά σαφές πως ο χειρισμός του κινδύνου ξεκινά πολύ νωρίτερα από τη διαχείριση, γι αυτό είναι τόσο σημαντικό το κομμάτι της παραγωγής γνώσης. Εκεί διαμορφώνονται οι προοπτικές του προβλήματος και φαίνεται αν μπορεί να εντοπιστεί και να κατανοηθεί έγκαιρα από τους άμεσα ενδιαφερομένους (IRGC,2005).

Μπορεί εύκολα να συμπεράνει κανείς πως ένα πλαίσιο διακυβέρνησης κινδύνων όπως το IRGC αποτελεί χρήσιμο εργαλείο σε τέτοιες περιπτώσεις. Αυτό έχει καταστεί σαφές και από άλλες εφαρμογές του όπως για παράδειγμα τα γενετικώς μεταλλαγμένα τρόφιμα ή η ενεργειακή ασφάλεια. Σε όλες τις περιπτώσεις όλα κρίθηκαν από τη σφαίρα παραγωγής γνώσης. Εν απουσία ενός τέτοιου συστηματικού πλαισίου, δεν μπορεί να υπάρχει απόλυτη οργάνωση, απόλυτη λογοδοσία και διαφάνεια. Στη περίπτωση του Μαρτίου του 1987 φαίνεται πως η έλλειψη ενός οργανωμένου πλαισίου οδήγησε στη κορύφωση μιας κρίσης ακόμα και με απειλή πολέμου.

Εάν υπήρχε η δυνατότητα να εφαρμοστεί το πλαίσιο τότε η κρίση θα είχε αποφευχθεί από το στάδιο της Προ-εκτίμησης. Εκεί με οργανωμένη πολιτική από τους αρμόδιους χειριστές, με διαβουλεύσεις ανάμεσα σε όλα τα συμβαλλόμενα μέρη και πάνω από όλα εκ των προτέρων ανάλυση όλων των πιθανών περιπτώσεων, θα είχαν δοθεί καίριες διευκρινίσεις για τις προθέσεις της Ελλάδας. Με ουσιαστικό διάλογο και επικοινωνία, σαφείς εντολές και προγραμματισμό ο διάλογος Akinan-Καψή θα απέδιδε καρπούς. Για μεγαλύτερη διαφάνεια η

Ελλάδα θα έπρεπε να δημοσιοποιήσει και τους λόγους αγοράς των μετοχών. Με αυτό τον τρόπο ίσως και η κοινωνία να μην είχε οδηγηθεί σε τόση ανησυχία. Στο σημείο αυτό φαίνονται και όσα προτείνει το IRGC για προβλήματα αβεβαιότητας (όπως του 1987), στα οποία σήμερα χρησιμοποιεί στρατηγικές για αποφυγή της κλιμάκωσης.

Είναι σαφές λοιπόν πώς αν εφαρμόζονταν το IRGC, θα γινόταν καλύτερη διαχείριση από το πρώτο στάδιο, κάτι το οποίο δε συνέβη στη πραγματικότητα και έτσι η χώρα οδηγήθηκε σε γενική επιστράτευση. Με σωστή διαχείριση ο κίνδυνος θα είχε εξαιρεθεί χωρίς κόστος για τη χώρα, μέσω της διπλωματικής οδού προτού γίνει απειλή. Αυτό και μόνο αποδεικνύει πόσο σημαντικά είναι τέτοια πλαίσια διαχείρισης κρίσεων για τους υπεύθυνους χειριστές και λήπτες αποφάσεων.

5. Συμπεράσματα

Οι ελληνοτουρκικές σχέσεις αποτελούν αναπόσπαστο κομμάτι της ελληνικής πολιτικής για αιώνες. Ακόμα και σήμερα μετά από πολλές διακυμάνσεις οι δύο χώρες βρίσκονται σε αντιπαράθεση για την θάλασσα του Αιγαίου και συγκεκριμένα για την υφαλοκρηπίδα του. Από το μέγεθος αυτής της αντιπαράθεσης και από τις πολλές διενέξεις πάνω σε αυτή καταλαβαίνουμε πόσο σημαντική είναι η εκμετάλλευσή της. Η Ελλάδα θεωρεί πως δικαιωματικά της ανήκει, το ίδιο και η Τουρκία που δε δέχεται πως το Αιγαίο μπορεί να το εκμεταλλευτεί μόνο η Ελλάδα εφόσον αποτελεί θάλασσα κοινή και των δύο. Αυτό αποτελεί και το σημείο τριβής των δύο χωρών ακόμα και ως προς τον τρόπο που θέλει η χώρα να λύσει το πρόβλημα.

Η Τουρκία εδώ και πολλά χρόνια, ακόμα και στις μέρες που διανύουμε σήμερα, πραγματοποιεί παραβιάσεις στον ελληνικό εναέριο χώρο οι οποίες αποτελούν φαινόμενο που καταγράφεται καθημερινά. Προκαλεί με εξόδους πολεμικών πλοίων για ασκήσεις στο Βόρειο Αιγαίο, αμφισβητεί τα θαλάσσια και εναέρια σύνορα που έχουν υπογραφεί από Διεθνείς Θεσμούς και Συνθήκες. Καθημερινά προκαλούν αμφισβητώντας ουσιαστικά την εθνική κυριαρχία της χώρας.

Τι μπορεί να κάνει λοιπόν η χώρα ως προς αυτές τις προκλήσεις; Πώς θα τις αντιμετωπίσει; Αυτό αποτελεί και το κύριο κίνητρο για την αρχή αυτής της έρευνας. Η Ελλάδα χρειάζεται μια οργανωμένη στρατηγική προσέγγιση απέναντι σε όλες αυτές τις προκλήσεις από τη γείτονα χώρα οι οποίες το τελευταίο διάστημα έχουν αναζωπυρωθεί φτάνοντας σε σημείο να μιλάμε ξανά για μια «αναθεωρητική» Τουρκία. Αμφισβητούνται Συνθήκες οι οποίες θέσπισαν τα εθνικά κυριαρχικά δικαιώματα της χώρας. Η Ελλάδα καλείται να υπερασπιστεί τα δικά της ώστε να είναι ασφαλής απέναντι στις προκλήσεις της Τουρκίας και σε ενδεχόμενες νέες κρίσεις. Σίγουρα μια σωστή λύση είναι η καλή διπλωματία. Η Ελλάδα πάντα προάσπιζε την ειρηνική διευθέτηση των διαφορών με τη Τουρκία. Ο ανταγωνισμός όμως καθώς φαίνεται είναι πιο βαθιά ριζωμένος για τις δύο χώρες. Πολλές φορές οι διμερείς σχέσεις κρατών έχουν απασχολήσει τη Διεθνή πολιτική και η Ελλάδα με τη Τουρκία δεν αποτελούν εξαίρεση.

Αυτός είναι και ο λόγος που σε αυτή την έρευνα επιχειρούμε να δείξουμε πως ένα εργαλείο όπως τα Πρότυπα Διαχείρισης Κινδύνων μπορούν να φανούν χρήσιμα στην εξωτερική πολιτική της χώρας και ειδικότερα στο χειρισμό των ελληνοτουρκικών σχέσεων. Για να καταφέρουμε να το αποδείξουμε αυτό χρησιμοποιήσαμε ένα πλαίσιο διακυβέρνησης κινδύνων, το IRGC πλαίσιο. Για να μπορέσουμε να δείξουμε πως λειτουργεί σε περιόδους κρίσης

ανατρέξαμε στη βιβλιογραφία και επιλέξαμε τη κρίση του Μαρτίου του 1987 ανάμεσα στις δύο χώρες. Η αντιπαράθεση τότε που οδήγησε σε όξυνση των σχέσεων και παραλίγο πόλεμο αφορούσε στην εκμετάλλευση της υφαλοκρηπίδας και απειλούσε τα εθνικά κυριαρχικά δικαιώματα της χώρας.

Η επιλογή των Προτύπων Διαχείρισης Κινδύνων ως μέσο στρατηγικής της εξωτερικής πολιτικής στην έρευνά, έγινε εξαιτίας των πολύ συγκεκριμένων βημάτων τους και της ταχύτατης ανέλιξης τους στο σύγχρονο κόσμο. Τα Πρότυπα αυτά βασίζονται σε συγκεκριμένες διαδικασίες, βήματα και ενέργειες για την αντιμετώπιση κινδύνων/απειλών. Έτσι ακριβώς και το IRGC με το οποίο πραγματοποιήθηκε η έρευνα. Για την έρευνα επιλέχθηκε συγκεκριμένα το πλαίσιο IRGC διότι αφορά συστημικούς κινδύνους που επηρεάζουν την κοινωνία γενικότερα. Επίσης, έχει το χαρακτηριστικό της ανάμειξης πολλών δρώντων, διαβουλεύσεων, κανόνων και παραδοχών. Αυτός είναι ο λόγος που οι πολιτικοί κίνδυνοι ταιριάζουν με το προφίλ του συγκεκριμένου πλαισίου. Στόχος της συγκεκριμένης έρευνας είναι να αποδείξει πόσο σημαντικά μπορούν να φανούν τα Πρότυπα Διαχείρισης Κινδύνων, όπως το πλαίσιο IRGC, στην εξωτερική πολιτική της χώρας, να αξιοποιηθούν ενεργά και να αποβεί κερδοφόρος ο συνδυασμός αυτός για τη χώρα.

Μέσω της προσέγγισης της κρίσης του Μαρτίου του 1987 υπό το πρίσμα του πλαισίου IRGC, μπορούμε να συμπεράνουμε πως είναι πραγματικά χρήσιμο για τους υπεύθυνους λήψεις αποφάσεων στη πολιτική να έχουν ένα τέτοιο εργαλείο. Σαφώς και αυτό χρειάζεται περαιτέρω έρευνα για να μπορέσει να καταστεί πιο ολοκληρωμένα αποδεδειγμένο. Ο λόγος που προτείνουμε περαιτέρω έρευνα είναι διότι δεν έχει εφαρμοστεί το συγκεκριμένο πλαίσιο για πολιτικές διενέξεις μεταξύ κρατών. Έχοντας γνωστά από τη βιβλιογραφία τα βήματα της διαχείρισης της κρίσης του 1987 τα οποία και προσπαθήσαμε να εφαρμόσουμε στα βήματα του πλαισίου IRGC, μας έγινε εύκολα αντιληπτό πόσο ευκολότερη και σωστότερη θα ήταν η αντιμετώπιση της κρίσης. Σε αυτό το σημείο να τονιστεί πως αντιμετωπίσαμε σημαντικές ελλείψεις σε επιστημονικά στοιχεία τα οποία ζητάει το πλαίσιο, τα οποία σήμερα διατίθενται πιο εύκολα εξαιτίας της τεχνολογίας. Παρατηρήσαμε πως στη κρίση του 1987 υπήρχε μια χαοτική κατάσταση στα αρχικά στάδια, η οποία δε θα υπήρχε αν υπήρχε ένα πρότυπο όπως το IRGC. Η επικοινωνία ήταν ελλιπής στα πρώτα στάδια που ξεκίνησε η κρίση το οποίο και αποτέλεσε το κύριο λόγο που πήρε τελικά τόση έκταση η κρίση. Με σωστή καθοδήγηση, συγκεκριμένα στάδια και με ορισμό συγκεκριμένων υπευθύνων λήψης αποφάσεων που προσφέρει το IRGC είναι ευκολότερο να αποφευχθεί μια κρίση. Το IRGC για αυτό το λόγο προτάσσει και την επικοινωνία σε όλα τα στάδια της ανάλυσής του. Έτσι υπάρχει μεγαλύτερη διαφάνεια κινήσεων και απαραίτητη λογοδοσία. Με αυτά ως δεδομένα από το πλαίσιο ίσως η κρίση είχε εξαρχής αποφευχθεί με την Ελλάδα να κάνει γνωστό το λόγο που αγόρασε μετοχές από την εταιρεία που θα διεξήγαγε έρευνες στα ανοιχτά της Θάσου.

Μέσα από τη δυσκολία της έρευνας να τοποθετηθούν τα σωστά κομμάτια στο σωστό στάδιο του πλαισίου IRGC μας έγινε κατανοητό πως ένα Πρότυπο Διαχείρισης Κινδύνων είναι πολύ πιο χρήσιμο όταν δουλεύεται σαν εργαλείο πριν ο κίνδυνος ή η απειλή κάνει την εμφάνιση του.

Είναι πιο κερδοφόρο σε χρόνο επομένως αν χρησιμοποιείται προληπτικά. Σα παράδειγμα τη κρίση του 1987, μπορούμε να πούμε πως σίγουρα να υπήρχε το IRGC και είχε γίνει μια προσέγγιση τυχόν πρόκλησης από τη Τουρκία θα είχε αντιμετωπιστεί η κρίση και ενδεχομένως πιο γρήγορα, αποτελεσματικά και με διαφορετικό τρόπο. Το πλαίσιο IRGC δίνει τη πολυτέλεια στους υπεύθυνους λήψης αποφάσεων και χειριστές να «γλυτώνουν» πολύτιμο χρόνο και πόρους.

Μέσα από την έρευνα μας φάνηκε πόσο πολύτιμο μπορεί να φανεί ένα πλαίσιο διαχείρισης κινδύνων για πολιτικούς κινδύνους ή απειλές όπου ο χρόνος είναι λίγος, η επικοινωνία υψίστης σημασίας και συχνά όσα διακυβεύονται ζωτικής σημασίας για ένα κράτος.

Λαμβάνοντας υπόψιν όλα τα παραπάνω προτείνουμε να γίνουν περαιτέρω έρευνες πάνω στο συγκεκριμένο ζήτημα. Τα Πρότυπα Διαχείρισης Κινδύνων μπορούν να φανούν χρήσιμα στην εξωτερική πολιτική της χώρας. Προτείνουμε να γίνουν αναλύσεις υπό το φακό του πλαισίου IRGC για πολιτικές διενέξεις και κινδύνους. Είναι σημαντικό να ερευνηθεί μια τέτοια προσέγγιση η οποία μπορεί να αντιμετωπίσει αποτελεσματικότερα τις καθημερινές προκλήσεις της Τουρκίας απέναντι στη χώρα καθώς και γενικότερα προκλήσεις στη διεθνή πολιτική.

Μέσα από τη προσέγγιση που κάναμε στην έρευνα με το πλαίσιο IRGC και την επαφή με τα Πρότυπα Διαχείρισης Κινδύνων γενικά, θέσαμε το εξής ερώτημα: Τι αποτελούσε την εποχή εκείνη η Τουρκία για την Ελλάδα; Ήταν κίνδυνος ή απειλή; Ο κίνδυνος μέχρι να διαχειριστεί δε ξέρουμε τι έκβαση μπορεί να έχει, ενώ η απειλή γνωρίζουμε εξαρχής πως έχει αρνητικές συνέπειες.

Η τοποθέτηση μας ήταν πως εξαρχής η Τουρκία ήταν απειλή για την Ελλάδα. Την εποχή εκείνη οι σχέσεις των δύο χωρών ήταν συγκρουσιακές. Οι μνήμες από την εισβολή στη Κύπρο το '74 και η παρόμοια κρίση για την υφαλοκρηπίδα του '76 ήταν βαθιά ριζωμένες στην ελληνική κοινωνία. Επίσης η πολιτική στάση της τότε κυβέρνησης ΠΑΣΟΚ του 1987 βασιζόνταν στην αντιμετώπιση της Τουρκίας, στη διακοπή κάθε διάλογου και στην αλματώδη αύξηση του αμυντικού εξοπλισμού της χώρας. Αυτός αποτελεί ένα στοιχείο για το πώς η Ελλάδα φοβόταν τη Τουρκία.

Μέσω της έρευνας της κρίσης με το πλαίσιο IRGC καταλήξαμε τελικά στην αρχική μας υπόθεση: πως η Ελλάδα αντιμετώπιζε τη Τουρκία τότε σαν απειλή. Η Τουρκία έχοντας την ευκαιρία με το θέμα της εκμετάλλευσης της υφαλοκρηπίδας, προσπάθησε να εξαναγκάσει την Ελλάδα σε παραίτηση των δικαιωμάτων της με εκφοβισμό. Απειλήσε ανοιχτά τα εθνικά κυριαρχικά δικαιώματα της χώρας και τη γεωγραφική της εγγύτητα. Αν αυτά τα δύο βλάπτονταν το πιο πιθανό θα ήταν να αλλάξει το παρών status quo στο Αιγαίο. Αντιλαμβανόμαστε πόσο σημαντικά ήταν όσα διακυβεύονταν τότε για τη χώρα. Για να θεωρηθεί ένα κράτος ασφαλές πρέπει να μπορεί να υπερασπιστεί την εθνική του κυριαρχία και γεωγραφική εγγύτητα. Απειλώντας αυτά τα δύο η Τουρκία καθιστούσε την Ελλάδα μη ασφαλή. Βλάπτοντας τα δύο αυτά στοιχεία με το να διεξάγει έρευνα εντός ελληνικών χωρικών υδάτων σίγουρα οι συνέπειες θα ήταν αρνητικές, δυσμενείς για τη χώρα. Επομένως,

αποτελούσε απειλή για την Ελλάδα. Γι' αυτό ως αντιμετώπιση της κρίσης θεωρήθηκε σωστότερη επιλογή η γενική στρατιωτική επιστράτευση. Σε όλα όσα διακυβεύονταν τότε (και που βάσει αυτών θεωρούμε πως ήταν τότε απειλή η Τουρκία) πρέπει να προστεθεί και ο πραγματικός φόβος που είχε ρίζες στην εισβολή στη Κύπρο.

Θα ήταν πολύ ενδιαφέρον να εξεταστεί σήμερα τι αποτελεί η Τουρκία για την Ελλάδα. Κίνδυνο ή απειλή; Θα ήταν πολύ ενδιαφέρον να δούμε τι προτάσεις πολιτικής εισάγει σήμερα που οι προκλήσεις συνεχίζονται. Ακόμα θα ήταν πολύ χρήσιμη μια τέτοια έρευνα και για τα Πρότυπα Διαχείρισης που μπορούν να εφαρμοστούν στις ελληνοτουρκικές σχέσεις. Τέλος, ενδιαφέρουσα πρόταση για έρευνα θα ήταν να καταγραφεί πως μέσα από τη συνεχή εφαρμογή τους (των Προτύπων Διαχείρισης Κινδύνων) σε ποιες περιπτώσεις και χρονικές περιόδους η Τουρκία είναι κίνδυνος και σε ποιες απειλή για την Ελλάδα.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΗΓΩΝ

Borge, D. (2008). *"Το βιβλίο του κινδύνου"*. (Ν.-Σ. Κουτσούκης, Επιμ.) Αθήνα: Παπαζήση.

Clogg R. (1991). *"Greek-Turkish Relations in the post-1974 Period"*. (D. Conostas, Επιμ.) Λονδίνο: Macmillan

Huliaras, A. C. (1989). *"The Foreign Policy of the Greek Socialists (1981-1986): Forces of Continuity and Change"*. Hull, United Kingdom: University of Hull.

IRGC. (2012). *"An introduction to the IRGC Risk Governance Framework"*. Geneva, Switzerland.

IRGC. (2005). *"Risk governance-towards an integrative approach"*. Geneva, Switzerland.

Meinardus, R. (1991). *"Third-Party Involvement in Greek-Turkish Disputes"*. (D. Conostas, Επιμ.) Λονδίνο: Macmillan.

NATO (2017). Member Countries. Διαθέσιμο στη διεύθυνση <https://www.nato.int>. Πρόσβαση 10/09/2017

O.Renn, K. (2008). *"Global Risk governance: concept and practice using the IRGC framework"*. Geneva: Springer.

Steans J.&Pettiford L. (2001). *"Εισαγωγή στη Θεωρία των Διεθνών Σχέσεων"*. (Α. Στεργίου, Επιμ.) Αθήνα: Τουρίκη.

Vathakou, E. (2003). *"International Crisis and Peace Processes as Autopoietic Systems in world society: Examples from Greek-Turkish Relation"*. Canterbury, United Kingdom: University of Kent at Canterbury.

Άγγελος Στάγκος & Λουκάς Δήμακας. (27/3/1987). "Αντιμέτωποι οι στόλοι στο Αιγαίο". *Ελευθεροτυπία*, 2.

Αδάμ Κ. (22 Φεβρουαρίου 1987). "Λεπτό θέμα η εμπλοκή στον Πρίνο". *Κυριακάτικη*, 11.

Ηλιάδη, Ι. (23/11/2010). "Όταν η Ελλάδα πήγαινε για πόλεμο". *Το Έθνος*.

Ηρακλείδης, Α. (2007). *"Ασπονδοί Γείτονες, Ελλάδα-Τουρκία: Η διένεξη του Αιγαίου"*. Αθήνα: Ι.Σιδέρης.

Καζαμιάς, Γ.Α. (9/12/2012). "Η ελληνική συμμετοχή υπό τη σημαία του ΟΗΕ". *Καθημερινή*
Καρτάλης, Γ. (29/3/1987). "Το χρονικό της κρίσης". *Το Βήμα* , 34.

Καυής, Γ. (1990). *"3 μέρες του Μάρτη"*. Αθήνα: Ι.Λιβάνης.

Κόλλιας, Χ.Γ. (2000). *"Ελλάδα-Τουρκία: Άμυνα, Οικονομία, Εθνική Στρατηγική"*. Αθήνα:
Πατάκη.

Κόλμερ, Κ. (2006). *"Τα πετρέλαια της Ελλάδας, Ο ακήρυχτος πόλεμος Ελλάδος και
Τουρκίας"*. Αθήνα: Α.Α.Λιβάνη.

Κράλογλου Γ. (29 Μαρτίου 1987). "Η υπόθεση του Πρίνου πυροδοτεί τη νέα κρίση". *Το
Βήμα* , 36.

Μαρδάς, Κ. (1/4/2013). "Κρίση Μάρτη 1987:Τελικά Ποιος κέρδισε;". Αθήνα.

Μαυρίδης, Π. (1996, Σεπτέμβριος). "Η στρατηγική διάσταση της κρίσης του Μαρτίου του
'87 μεταξύ Ελλάδας-Τουρκίας". Αθήνα.

Νταβούτογλου, Α. (2010). *"Το Στρατηγικό βάθος: Η Διεθνής Θέση της Τουρκίας"*. Αθήνα:
Ποιότητα.

Πλατιάς, Α. (1995). *"Γεοπολιτική, Γεωοικονομία και Διεθνής Ανταγωνισμός"*. Αθήνα.

Ροζάκης, Χ. (1979). *"Η Διαφορά για την οριοθέτηση της Υφαλοκρηπίδας του Αιγαίου"*. (Χ.
Ροζάκης, Επιμ.) Αθήνα.

Ροζάκης, Χ.Λ. (1989). *"Οι ελληνοτουρκικές σχέσεις: η νομική διάσταση"*. (Δ. &
Χ.Τσαρδανίδης, Επιμ.) Αθήνα: Αντ. Ν. Σάκκουλα.

Ρούκουνας, Ε. (2015). *"Δημόσιο Διεθνές Δίκαιο"*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

Σαζανίδης, Χ. Ζ. (1979). *"Οι ελληνοτουρκικές σχέσεις στην πενταετία 1973-1978"*.
Θεσσαλονίκη.

Σολταρίδης, Σ. (1988). "Από την κρίση του Μαρτίου 1987...στο Ντάβος 1988". *Εστία* , 20-
21.

Σταμπολή Κ. (15-16 Μαρτίου 1987). "70.000 βαρέλια πετρελαίου ημερησίως η απόδοση των
νέων κοιτασμάτων". *Καθημερινή* , 7.

Τζούνης, Ι. (4 Απριλίου 1988). "Το πνεύμα των διαπραγματεύσεων της Βέρνης και το
περιεχόμενο της". *Καθημερινή*.

Υπουργείο Εξωτερικών (MFA) (2017) "Ζητήματα ελληνοτουρκικών σχέσεων". Διαθέσιμο
στη διεύθυνση <http://www.mfa.gr/zitimata-ellinotourkikon-sheseon/>

Πρόσβαση: 1/7/2017

Χατζηαντωνίου, Κ. (2007). *"Κύπρος 1954-1974"*. Αθήνα: Ιωλκός.